

Gratis

Nummer 2 - september 2012

www.arden-nature.be

de Ardennen **BLIK OP**

Een nieuwe route voor wandelaars

ESCAPARDENNE

EISLECK TRAIL

WEEKEND van het **HOUT**
heel wat vakmanschap

MUURZETTER
beschermers van het landschap

BURLENDE HERTEN
pure magie

Het **Duivels**kasteel

Een familiewandeling op de hoogtes van La Roche-en-Ardenne

8

Op ontdekking in de natuur: **BURLENDE HERTEN, PURE MAGIE**

- 11 De vier seizoenen van het hert
- 12 De passies van Didier Robe, boswachter
- 14 Burlen van het hert: alle luisteravonden

Ardens vakmanschap: **MUREN VAN DROGE STEEN**, belangrijk element in het landschap - Word «muursetter»

19

- 4 JACKY ADAM en zijn Ardennen, van mensen en molen
- 16 De «HOUTROUTES»
- 30 Groene energie in de 'GITE AU MOULIN DU PRÉ MORÉ' in Redu
- 42 Paddenstoelenwandelingen... 44 Patchwork 45 Mails en brieven 47 Kaart

32

TOCHTEN Cahier

Augustus is voorbij, september komt eraan. De ochtenden zijn nog licht, een zachte nevel nestelt zich over de goudgekleurde bossen. Het begint te roeren in de Ardense massieven. De magische bronstijd is aangebroken, onze imposante herten zijn op vrijersvoeten!
Ontdek met ons de nieuwe wandelroute Escapardenne-Eisleck Trail, een wandelweg van 104 km op Belgo-Luxemburgse bodem.
Ben je op uitstap met de kinderen, dan vinden die hun geluk op de hoogtes van La Roche-en-Ardenne waar herten, wolven, everzwijnen, lynxen en andere metgezellen hen opwachten.

De daad bij het woord voegen geeft ook voldoening. Waarom zou je deze herfst niet een handje toesteken bij het onderhoud van natuurresevaten in onze Ardennen? Handige Harries kunnen zich ook nuttig maken door een muur van droge steen in zijn glorie van weleer te helpen herstellen?

Geef toe, er is weer keuze genoeg! Kies vlug, blijf niet zitten, beleef mooie dingen.

En vooral, geniet ervan!
Het team van «Blik op de Ardennen»

25

De Ardennen anders:
WERKVAKANTIES, een vorm van toerisme die aanslaat

Ardennen zonder grenzen:
ESCAPARDENNE EISLECK TRAIL,
een nieuwe route van 104 km voor langeafstandswandelaars
tussen de Belgische en de Luxemburgse Ardennen

32

38

Afspraak met de natuur:
WEEKEND VAN DE LANDSCHAPPEN

JACKY ADAM HEEFT WAT WEG VAN DON QUICHOT, DIE OOK ACHTER MOLENS AAN GING. MAAR GEK IS JACKY HOEGENAAMD NIET EN MOLENS ZIJN VOOR HEM EEN HEUSE PASSIE. GEEN WINDMOLENS, MAAR DIE INDRUKWEKKENDE CONSTRUCTIES MET DE RIVIER ALS DRIJVENDE KRACHT, DIEP IN DE OURTHEVALLEI. HIJ WIJDDE ER AL VIJF OPMERKELIJKE BOEKDELEN AAN, VOL HERINNERINGEN AAN AL WIE ER LEEFDE OF VANDAAG NOG LEEFT.

JACKY ADAM

Molenwieken in de Ardennen

■ door **Pascal Willems**

Duizenden Ardense mannen en vrouwen, soms echte molenaars en soms niet, heeft de zestiger uit Ronzon ontmoet en gesproken. Hij kent ze als geen ander en stelde zo een unieke collectie gezichten en beelden van de Ardennen samen, met de bijhorende boeiende levensverhalen en leerrijke belevenissen.

«DE ARDENNEN, DAT IS ALTIJD VERDER»

«... Ik weet nog dat ik op een dag in het tijdschrift «La vie wallonne» las dat de Ardennen altijd verder lagen. Maar als je dan verder gekomen was, zat je te ver en was je er al door! Toen ik in de jaren vijftig bij mijn grootmoeder in Rendeux op vakantie was, had ze het vaak over een bepaalde aardappelsoort uit de Ardennen, maar op een toon alsof zij verder niets met de streek te maken had. Waren de mensen daar toen verlegen over omdat de Ardennen golden als een misdeelde, arme, koude streek? Voor de inwoners van Erezée begonnen de Ardennen voorbij het bos van Harre. Of in ieder geval waar er bossen waren.» En de Ardenners? «Ze hebben een zekere schroom, vind ik. Hoewel ze best ook wel durven opscheppen als het over vissen of stropen gaat. De Ardenners zijn kloek en eenvoudig, in hun houding en in hun huizen...».

EÉN ARDENNEN, DRIE GEZICHTEN

«Als ik de Ardennen moet kenmerken, zie ik altijd drie gezichten. Arsène Soreil (schrijver en militant die in 1893 in Rendeux geboren werd) staat voor de ruwe Ardennen, omdat hij het harde Ardense leven zo goed wist te beschrijven. De zachte kant van de streek vind ik terug bij Edmond Dauchot (fotograaf, dichter en graveur, die het karakter, de natuur en de mensen van de Belgische Ardennen bezong). En ik denk natuurlijk ook aan Guy Denis (schrijver, leraar, cultureel animator, dichter, romanschrijver, theaterman, essayist...). Deze ijverige kerel bracht veel Ardense geheimen aan het licht, onder meer met de fantastische en heldhaftige avonturen van 'Capiche le niche' in de Ardennen (Les Fantastiques et héroïques aventures de Capiche le niche en Ardenne et autres lieux bouseux). Het was en is een strijdvaardig man, een beetje zoals ik. Hij schrok er niet voor terug om in zijn literatuur fors van leer te trekken, tegen de vakantiecampen bijvoorbeeld. Deze drie gezichten ken ik goed, maar er zijn natuurlijk ook de al even harde Ardennen van nog veel vroeger, die Emile Puttaert in zijn gravures tot leven bracht...»

DRIE KOEIEN OP EEN WEI

Zijn favoriete plekje? «Weg van de grote wegen! Ik hou vooral van die Ardennen waar nog drie koeien op een wei staan, met oude grijsbruine paaltjes, die al een heel leven achter de rug hebben maar nog altijd even stevig zijn. Met niet al te rechte afsluitingen die niet aarzelen om een bosje of een doornhaag rond te gaan. De herverkaveling was een groot schandaal. Hagen en fruitbomen werden in een handomdraai neergehaald. En vandaag wordt er steun

toegekend om ze weer aan te planten! Een mens moet al eens in opstand komen in zijn leven, niet altijd amen en ja zeggen op alles, maar nadenken en nee kunnen zeggen!»

HERINNERINGEN, WORTELS

Jacky Adam noemt zichzelf Ardenner èn Waal, en is erg verknocht aan het geheugen. «Voor mij zijn herinneringen wortels voor morgen, een schat die een vader aan zijn nakomelingen moet doorgeven. Het geheugen draagt de kiemen van vernieuwing in zich, zonder daarom al te zeer in het verleden te blijven hangen. Daarom ging ik mij op molens toeleggen, en dus zeker niet alleen omdat mijn grootvader molenaar was of mijn moeder in de molen van Bardonwez geboren werd. Als topograaf op het ministerie van uitrusting en vervoer was ik hoegenaamd geen specialist ter zake. Het begon allemaal met een tentoonstelling die in 1999 in de molen van Bardonwez liep. Ik kreeg toen toevallig de vraag van bezoekers om er een boek over te maken. Ik ging dat zelfde jaar nog aan de slag, met een bezoek aan de molen van Ortheuville in december. Er zouden er nog duizenden volgen. Ik neem nooit vakantie, buiten enkele dagen met mijn kleinkinderen. Ik werk bijna elke dag tot elf uur 's avonds.»

“Het geheugen draagt de kiemen van vernieuwing in zich”

EEN LIJST EN BESCHRIJVINGEN VAN 250 MOLENS

«Vooraleer ik met mijn inventaris begon, wou ik de molens 'fysiek' zien en ook kennismaken met de families die er hadden gewoond. Deze waren uiteraard vaak uitgezwermd, zodat mijn interviews mij overal in België, naar het Groothertogdom en naar Frankrijk brachten. En ik ben blij dat mijn werk echt weer enthousiasme heeft gewekt voor molens. Sommige eigenaars hebben zelfs alles weer in orde gebracht en het rad opnieuw doen draaien. Studenten vragen mij informatie voor hun proefschriften of ander schoolwerk over molens. Het vijfde deel is nu bij de drukker. Het zesde gaat over de molens van Comblain-Fairon tot Angleur. In totaal zullen er meer dan 250 molens beschreven zijn, langs de Ourthe, van zijn twee bronnen tot aan zijn samenvloeiing met de Maas». Zo wordt eer gebracht aan generaties molenaars die het blauwe goud benutten om het graan te malen.

VAN DE GELE NAAR DE RODE MAPPEN, OF VAN MOLENAARS NAAR FOORREIZIGERS

Zijn interviews, met de hand uitgeschreven opnames op cassettes, en talloze foto's vullen tientallen gele mappen die netjes gerangschikt staan. Daarnaast vallen drie voorlopig nog vrij eenzame rode mappen in het oog: «Binnenkort richt ik al mijn aandacht op molens van een ander slag. Ik ga namelijk praten met foorreizigers, om te peilen naar hun wortels, hun leven... Foorreizigers en hun heel eigen cultuur, dat boeit mij enorm».

Op het eerste gezicht komt Jacky Adam over als een bescheiden man, maar hij is een onvervalste schattenjager. Onvermoeid duikt hij in het geheugen van de vorige generaties Ardenners en Walen. Hij bekent: «Het geheugen heeft mij altijd gefascineerd. Ik ben dol op ontmoetingen,

“Ik hou vooral
van die Ardennen
waar nog drie koeien
op een wei staan”

waar altijd zoveel uit te leren valt. Ik kan mij helemaal vinden in het Afrikaanse gezegde «Wanneer een oude man sterft, gaat een bibliotheek in vlammen op». Het geheugen is vruchtbaar voor morgen. De wereld is een groot dorp geworden. Via de molens ken ik nu families waarvan de leden op alle continenten leven. En ik stel vast dat velen van hen blijven zoeken naar hun wortels».

VAN KANTONNIERS TOT PASTOORS

Jacky Adam deed ook onderzoek naar de buurtwegen en het kasteel in zijn dorp Ronzon, interviewde Georges Sion, de eerste Belgische auteur die in Parijs gespeeld werd, nam tientallen cassettes op met verhalen van oude kantonniers uit de Ourthevallei... Hij haalt een schrift vol notities boven: «Dat is maar een kwart van mijn oogst... Het is mijn droom om een werk te schrijven over het religieuze leven in de provincie Luxemburg, op basis van een hele reeks gesprekken met mensen die een broer of zus in

het klooster hadden... een priester of een non, soms uit roeping, soms uit verplichting». Meteen toont hij twee andere mappen met overlijdensberichten die hij uit L'Avenir du Luxembourg knipte: de ene van honderden overleden kloosterzusters, de andere van priesters.

Op zijn eigen manier geeft Jacky Adam het geheugen door. Dankzij het monnikenwerk van deze dappere Ardener zal een indrukwekkende verzameling herinneringen, verhalen, anekdotes... niet in de vergetelheid belanden.

Jacky ADAM

Des Moulins et des Hommes a.s.b.l.
Ortho 34b - B-6983 La Roche-en-Ardenne
Tel. +32 (0)84 43 34 81
info@desmoulinsetdeshommes.be
www.desmoulinsetdeshommes.be

Ortho - La Roche-en-Ardenne • C2

ZIN OM TE LOGEREN IN EEN MOLEN?

VELE MOLENS ZIJN OMGEBOUWD TOT COMFORTABELE VAKANTIEHUZEN. AAN DE RAND VAN EEN VIJVER OF RIVIER, KAN JE GENIETEN VAN DE BUITENGEWONE INSPIRERENDE OMGEVING, EEN OASE VAN RUST WAAR TIJD VAN GEEN BELANG IS. TAL VAN MOGELIJKHEDEN LANGS AL ONZE RIVIEREN. VOOR ANDERE ADRESSEN: WWW.LUXEMBURG-TOERISME.BE

AAN DE LHOMME,
OP EEN BOOGSCHEUT VAN HET GROTE ARDENSE WOUDE,
LE MOULIN « D'EN-BAS » IN SAINT-HUBERT
WWW.GITESMOULIN.BE

AAN DE STROMENDE LESSE,
LE MOULIN DU PONSAY IN LIBIN
WWW.MOULINDELIBIN.BE

AAN DE MYSTERIEUZE SEMOIS,
L'AUBERGE DU VIEUX-MOULIN IN SAINTE-CÉCILE
WWW.AUBERGEDUVIEUXMOULIN.BE

AAN DE MEANDERS VAN DE OURTHE,
OP HET ARDENSE HOOGPLATEAU
LE MOULIN CLOTUCHE IN GOUVY
WWW.MOULIN-CLOTUCHE.BE

Het interieur van l'Auberge du Vieux Moulin in Sainte-Cécile

Le Moulin Clotuche in Gouvy

Herfst
Burlende Herten,
Pure Magie

■ door Jacques Cornerotte

Het is midden september. Ook al is het weer nog best mooi, de nachten zijn koeler. Als het dag wordt, is de vallei nog in nevelen gehuld. De schuchtere zon kleurt de beuken en eiken die over het dorp uittorenen goudbruin, okergeel en roest.

En op een avond is het zover! Fernand, uw buur de houthakker, komt laat thuis en weet u te melden dat «het begonnen is». Terwijl hij vroeg in de ochtend, zo omstreeks vijf uur, zijn kettingzaag en bussen uit de jeep laadde om de sparren te gaan snoeien, heeft hij ze gehoord. Erg dichtbij waren ze niet en erg luid klonk het ook nog niet, maar er is geen twijfel mogelijk: het burlen is wel degelijk begonnen.

En u bent er weer helemaal ondersteboven van. Het overvalt u elk jaar opnieuw, die onbedwingbare drang om in het wilde te trekken, om diep in de bossen te verdwalen, op zoek naar de bronstige herten. Het is sterker dan uzelf, u moet gewoon aan de voet van een eik gaan zitten, in die grote boskathedraal en wachten, wachten op het eerste gereutel van de koningen van dat bos.

En dus... als het weer vanavond goed blijft zal u te vinden zijn in de buurt van Grand-Hez, ergens aan een heideveld dat op die plek aan de rand van het bos ligt. Ooit had een oude boswachter u gezegd dat twee één te veel is in het bos. Maar u wil al die emoties zo graag delen, dat u toch die ene meeneemt die haar eenzaamheid met de uwe heeft verbonden, omdat ook zij graag luistert naar die betoverende klacht die teruggrijpt naar het begin der tijden. En die u alle twee tot diep in uw binnenste ontroert, beroert.

Grote foto: © Quentin Lenel
Inzetten: © Gérard Jadoul

De vier seizoenen van het hert

Het **hert** is al sinds de middeleeuwen met een grote symboliek beladen. Wie kent niet de legende van het hert met het kruis dat in het Ardense woud aan de heilige Hubertus verscheen en hem overtuigde om zich te bekeren? De werken over de lange jacht vertellen allemaal over de rituelen rond het doden van het hert, die aan de dood van Christus doen denken. En in teksten over de hertenjacht komt vaak ook het woord 'offer' voor.

Hoewel het hert gewoonlijk als koning van het bos bestempeld wordt, blijft het in de Ardense wouden liefst zoveel mogelijk op de achtergrond. Het werd dan ook van zijn favoriete grasvelden verjaagd naar de bossen, naarmate de mens steeds meer teeltgrond veroverde op zijn natuurlijke omgeving.

De **winter** is een bijzonder moeilijke periode voor grote zoogdieren: het sneeuwt, het is koud en het voedsel is schaars. De herten verplaatsen zich dan maar heel weinig omdat ze hun energie bewaren om de kou te bestrijden. Ze blijven vaak aan de rand van het bos. In februari valt het gewei van de mannetjesdieren af. De hinds blijven samen met de hertenkalveren in het midden van het bosmassief en bewegen ook niet veel. Hun dracht is tegelijk met het burlen begonnen en zal in de lente, of na zowat acht maanden, eindigen.

Als de **lente** weer in het land is en de dagen onmerkbaar wat langer worden, komen de dieren weer in beweging. Vanaf maart-april groeit het gewei van de mannetjes langzaam weer aan om in juni weer zijn volle omvang te hebben. Dat is wel bijzonder snel, de hoorns groeien in iets minder dan drie maanden weer helemaal aan.

De drachtige hinds verwijderen zich dan geleidelijk uit de roedel, om zich terug te trekken in bosjes. Rond mei krijgen ze hun jongen, als er overvloedig voedsel voorhanden is. Het hertenkalf gaat nooit weg van de plek waar het geboren werd. Het is daar trouwens niet toe in staat tot het twee weken oud is. De moeder is nooit ver weg, alleen om zich te voeden. Ze zal haar jong zes maanden lang zogen of soms zelfs langer als ze nog niet opnieuw drachtig is. In die tijd leert het jong stilaan zelfstandig eten zoeken, zich verplaatsen en zijn 'plaats' veroveren in de groep.

De **zomer** is de tijd van overvloed: jonge scheuten, heesters, wilde vruchten, sappig gras... onze hertachtigen doen zich dus volop te goed.

De dagen worden weer korter en naarmate de **herfst** nadert, worden de mannetjes zenuwachtig. Zodra een voldoende aantal hinds ontvankelijk is (wat maar enkele uren duurt) zullen de beste voortplanters trachten om ze bijeen te drijven om ze te dekken. Het hert is inderdaad polygaam. Natuurlijk worden de hinds wel door meer mannetjes begeerd. En hier speelt natuurlijk de kracht van het burlen en het geklik van het gewei van de herten die het tegen elkaar opnemen. Maar zo ver komt het niet altijd. Eerst beoordelen de herten elkaar op de stem, dan pas volgt het visueel contact. Nadat ze elkaar hebben afgewogen, druipt het minder sterke hert meestal af zonder ook maar een poging te wagen. Maar als de twee dieren niet voor elkaar moeten onderdoen, is een krachtmeting omzeggens niet te vermijden. Een clash volgt, hoewel ook dat aan rites gebonden is, want de tegenstander wordt maar zelden zwaar verwond.

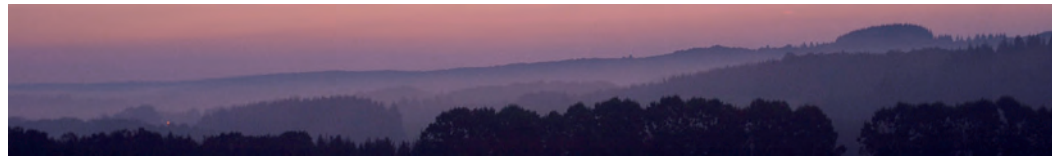
Maar dat geluid, in het midden van de nacht, dat nog versterkt wordt door het reliëf en de bosomgeving, blijft een onvergetelijke beleving voor wie het hoort.

Tegen midden oktober worden de mannetjes alsmat minder actief. De hinds troepen samen en vormen een familiekeren, terwijl de herten zich in kleine groepen terugtrekken in andere delen van het massief. De boskathedraal verliest beetje bij beetje zijn bladeren, door het spel van herfstregenen en -wind. De grote bomen bereiden zich voor op de lange wintertijd en slapen langzaam in.

De jacht

In deze tijd hebben onze grote zoogdieren geen roofdieren meer te vrezen. En dat is hier niet anders. De populaties moeten dus op een andere manier gereguleerd worden om de bestanden op peil te houden en schade aan het bos te verhinderen. Van eind maart tot april inventariseren de wachters en de vrijwilligers de dieren van het massief om de omvang van de populatie te ramen en te bepalen welke dieren moeten verdwijnen. De jachtraad stelt het afschotplan op, dat aan strenge criteria moet voldoen, en maakt het dan over aan het Departement Natuur en Bossen.

De jachtperiode loopt van oktober tot december. In de mate van het mogelijke wordt voor 1000 ha, acht hinds en drie jonge mannelijke dieren één hert afgeschoten, ook op basis van criteria die verband houden met de gezondheid en de bouw van de dieren.

*“Het bos is hun thuis,
niet het onze”*

© Philippe Toussaint

Van mensen en herten

Over de hertachtigen raakt **Didier Robe** nooit uitgepraat. Het is een waar genot om hem te horen vertellen, uitleggen, aantonen. Bij de Robes is men boswachter van vader op zoon. Het is momenteel de beurt aan Didier, maar zoonlief is vast van plan om in de voetstappen van zijn voorvaders te treden.

Didier ontvangt mij bij een kop koffie. Zijn ogen glinsteren, zoals altijd bij mensen met een passie. Het is overduidelijk dat deze man dol is op zijn beroep als boswachter. 2000 ha moet hij beheren en bewaken, werk genoeg dus. Maar wie liefheeft, nietwaar...

We zijn in Nassogne. Het mythische bos van Saint-Hubert is niet ver en de Jachten van de Kroon palen aan het grondgebied van Didier Robe. De 'Unité de Gestion Cynégétique de Saint-Hubert' of Wild-Beheerraad beheert in totaal zowat 15.000 ha. Didier zet zich sterk in voor deze beheerraad omdat hij net als alle andere leden overtuigd is dat jacht, duurzaam beheer en de openstelling van het bos voor al zijn gebruikers in perfecte harmonie samen kunnen gaan.

Maar Didier en de 'Unité de gestion Cynégétique' volgen vooral de populaties hertachtigen die het weidse Ardense massief teisteren en die de afbakening van de eigendommen aan hun laars lappen.

Didier Robe werkt nauw samen met de vzw SOLON. De vzw werd opgericht door Gérard Jadoul en bestudeert, herwerkt en verspreidt gerichte informatie over met name onze fauna en haar biotopen. www.solon.be

Wetenschappelijke opvolging

Didier toont mij zijn «bijbel». Het gaat niet meer of niet minder om de inventaris van de herten die de uitgestrekte bosgebieden ten noorden van Saint-Hubert bevolken. Elk individu wordt gefotografeerd, beschreven en zijn leven lang gevolgd. Een schattig detail: elk dier kreeg een naam, wat het zo nog levendiger maakt in de ogen van al wie, beroepsmatig of als vrijwilliger, meewerkt aan deze inventarissen en observaties. De afwerpstangen die in het bos worden verzameld, geven heel wat informatie prijs en bieden door de vergelijking met de foto-inventaris een goede kijk op de gezondheidstoestand van de dieren.

En Didier drukt me op het hart dat «zijn» bos – ze spreken allemaal op dezelfde manier over het bosmassief dat ze onder hun hoede hebben – de oudste en de evenwichtigste populatie van Wallonië huisvest. Dat geldt trouwens voor het hele massief van Saint-Hubert.

Verwonderlijk is dat niet, want het is duidelijk dat er heel wat werk steekt in de inventaris en het beheer. Tijdens de jacht wordt niet gelijk welk dier aangeschoten.

Onlangs werd gestart met een DNA-opvolging. Aan de hand van afnames van de geweien van de neergehaalde dieren en die in het bos worden gevonden, kunnen de dieren aan elkaar gelinkt worden en kan hun gezondheid en hun genetische evolutie beoordeeld worden. En dan is er nog de opvolging via de zenders die op bepaalde dieren worden aangebracht om hun verplaatsingen en hun bezigheden in de loop van de seizoenen te volgen.

Een pedagogische opdracht

Het bos van Saint-Hubert lokt veel nieuwsgierigen. Het grote publiek wordt aangetrokken door het waas van geheimzinnigheid en wandelaars komen af op de tientallen kilometers bewegwijzerde routes. Het is dus van belang om duidelijk te informeren, het leven in dit bos uitvoerig toe te lichten en het vele werk dat hier verricht wordt uit te leggen.

Didier Robe legt trouwens sterk de nadruk op de pedagogische aspecten van zijn werk. Net als veel anderen denkt hij dat de verschillende betrokkenen elkaar beter zullen vinden als het grote publiek maximaal inzicht krijgt in het onvoorstelbaar complexe ecosysteem van het bos.

Elk jaar worden in Nassogne dus een heel reeks geweien tentoongesteld. Dat biedt al wie beroepsmatig met het bos bezig is de kans om het grote publiek een inkijk te geven in het discrete en soms zelfs obscure werk dat iedereen levert om het bos evenwichtig te beheren. Bij het evenement hoort ook een fototentoonstelling van hoog niveau en alsmaar meer belangstellenden vinden de weg erheen.

En Didier rondt ons gesprek af met een niet mis te verstane uitlating die tot nadenken stemt: «Het bos is hun thuis (de dieren), niet het onze». Hij had het grote respect dat hij heeft voor zijn omgeving en al wat er huist, niet beter kunnen verwoorden.

Didier ROBE
didier.robe@skynet.be

Nassogne • B2

Luisteren naar burlende herten

Iedereen die professioneel betrokken is bij het beheer van bossen pleit voor een begeleiding van het grote publiek. Dit is vooral belangrijk tijdens deze periode waar rust van essentieel belang is in het bronstgebied. Daarom werden er observatieposten geplaatst en worden er avondlijke uitstappen naar deze plekken georganiseerd onder leiding van kenners.

Luisteren midden in het bosmassief van Saint-Hubert

Sinds mensenheugenis wordt het hert beschouwd als een mythisch dier. Het hoort thuis in de bossen van Saint-Hubert, vandaar dat het ook het embleem van de stad is geworden. De hertenbronsttijd is hier heel intens.

Om de rust van de dieren te vrijwaren en het beluisteren van de herten optimaal te beleven werd er een luisterzone afgebakend en aangegeven door infoborden. De toegang is er strikt verboden tussen 17 en 9 uur, behalve op enkele vrije luisterplaatsen of in een begeleide groep. Respecteer deze regels die slechts gelden van 10 tot 30 september; zij werden getroffen in het belang van de dieren en ze laten tevens toe dat iedereen beter van deze magische momenten kan genieten.

Begeleide beluistering

Het CRIE (Centre Régional d'Initiation à l'Environnement) van Fourneau Saint-Michel coördineert elk jaar het merendeel van de luisterwandelingen die georganiseerd worden in het massief. Zie volledige agenda hiernaast.

Vrije luisterplaatsen

Observatieposten werden opgericht dicht bij plaatsen waar de burlende herten zich meestal ophouden. Deze plekken zijn voor iedereen toegankelijk en maken het mogelijk om deze speciale momenten bij te wonen in alle veiligheid zowel voor het publiek als voor de herten.

De luisterplaatsen kunnen gedownload worden op de website van het CRIE (www.criesthubert.be)

© Auberge du Sabotier

Ook themaverblijven

Enkele hotels in de regio hebben speciale «burlen van het hert»-weekends uitgewerkt. Zo kan je in de Auberge du Sabotier in Awenne op pad gaan met een specialist die de beste luisterplekken kent en kom je alles te weten over het leven van de grote zoogdieren in onze Ardense bossen.

In de voormiddag neemt de natuurgids je mee op ontdekking van de fauna en flora in onze bossen, aan de vooravond van de herfst. Hij onthult op eenvoudige wijze het functioneren van het ecosysteem, waar in deze periode het hert centraal staat. Tijdens de wandeling krijg je een inzicht in het beheer van de bosbouw en het wildbestand.

's Middags, aankomst in het bivak waar een lunch in het bos op je wacht. Producten uit de streek, voor de gelegenheid bereid en vergezeld van de juiste geraffineerde wijnen. De maaltijd is gastronomisch getint in een buitengewoon geschikt kader.

Het eten in de gezonde buitenlucht, soms zorgt een houtvuur voor aangename verwarming, heeft een bijzonder zoete smaak in de nazomer. Nadien, keren we voldaan en in alle rust terug naar het hotel. Zo eindigt deze namiddag.

's Avonds, serveren wij een degustatiemenu van 6 gangen. Daarna vertrek je samen met onze gids op ontdekking van het hert dat in deze tijd van het jaar bronstig is. Deze avondwandeling zal vast onvergetelijke herinneringen nalaten, een mysterieus bos dat in het donker meestal angst opwekt terwijl het net zacht en beschermend is wanneer je het begrijpt.

Auberge du Sabotier

21, Grand rue - B-6870 Awenne (Saint-Hubert)

Tél : + 32 (0)84/36 65 23

info@aubergedusabotier.be - www.aubergedusabotier.be

Prijs "burlen van het hert" – weekend : 270€

per persoon, 2 overnachtingen in tweepersoonskamer, half pension.

Geldig van 15/09 tot 15/10/2012

Praktisch

Alle luisteravonden worden ingeleid met een audio-visuele voorstelling over het leven van de herten. Wat is het burlen? Waarom verliezen herten elk jaar hun gewei? Wat eet het hert? ... al deze vragen worden opgelost. Daarna vertrekken verschillende groepen op luistertocht, begeleid door een boswachter, jachtopziener of natuurgids (groepen van +/- 20 pers.). De avond wordt gezellig afgesloten bij een kom soep of warme wijn, af en toe rondom een aangenaam houtvuur. Inschrijven is noodzakelijk.

- voorzie warme kleren en wandelschoenen
- geen zaklamp op de luisterplaatsen
- draag geen kleren die geluid maken tijdens het wandelen
- sluit de autodeuren zachtjes
- vergeet GSM niet af te zetten.

15/9 Journal (Tenneville)

20u. Zaal "Au Pré des Aulnes" - rue de Messe, 1 - 6971 Journal.
Prij: 5€. Gratis voor kinderen behalve versnapering (1,50€).
Uiteenzetting, vervoer en versnapering inbegrepen. Bar en versnapering na de wandeling (Ardense soep of pannenkoeken).
Contact: Ludovic Collard : +32 (0)497/90 67 10
info@lesgazettes.com - www.lesgazettes.com

15-22-29/9 Saint-Hubert - Wildpark

20u. Abtenpaleis. Prijs: 8€, -12 jaar: 4€
Terug in het wildpark met versnapering (Ardense soep en drankje).
Contact: VVV Saint-Hubert : +32(0) 61/61 30 10
rsi@saint-hubert-tourisme.be
www.saint-hubert-tourisme.be

16, 20, 21, 23, 27, 28 en 30/9

Fourneau-Saint-Michel (Saint-Hubert)

CRIE - Fourneau Saint-Michel. Van 20u tot ong. 22u30.
Prij: 4€; 5-11j. 2€; -5j. gratis.
Contact: Christian Dave : +32 (0) 84/34 59 73
crie@criesthubert.be - www.criesthubert.be

21/9 Cugnon (Bertrix)

Ong. 60€/volw., souper inbegrepen.
Guides : Simon Beugnies & Alain Bouchat
Contact: DEFI NATURE : +32(0)71 84 24 74
rominas@defi-nature.be - www.defi-nature.be

21-22-28-29/9 Nassogne

19u30 - in het paviljoen Le Laid Trou (bewegwijzerd vanaf het dorpscentrum). Prijs: 5€ - kind - 12 jaar: 2,50€.
Contact: RSI Nassogne: D. Dumont +32(0) 84/22 18 81 (na 19h)
infotourisme@marche.be
www.tourisme-marche-nassogne.be

22/9 Habay-la-Neuve (Habay)

6u. VVV - rue de Luxembourg, 3. Prijs: 3€
Contact: Habay-la-Neuve : +32(0)63/42 22 37
info@habay-tourisme.be - www.habay-tourisme.be

22/9 Les Hayons (Bouillon)

18u. Prijs: 4€. kinderen (onder begeleiding) gratis.
geeft Thierry Debaere van de vzw ADN (Association de découverte de la nature) een uiteenzetting over de bronstperiode van het hert, gevolgd door een bronstwandeling.
Contact: La Ferme des Fées : +32(0)61 46 89 17
www.fermedesfees.be

29/9 Vlessart (Léglise)

20u30 rue de la Ducasse
Contact: R. Jacobs : +32(0) 63/42 35 70 ou +32(0) 478/43 30 99
anim.vlessart@skynet.be

Alle "hertenbronsttijd" activiteiten zijn terug te vinden op www.arden-nature.be

■ door **Pascal Willems**

Hout is alom aanwezig in dit Ardennen met zijn boslandschappen die we zo graag overschouwen. De provincie Luxemburg alleen al is voor de helft bedekt door hars- en loofbomen. Op haar bodem groeit ook zowat de helft van het hele Waalse woudbestand. Het ligt dus voor de hand dat hout er zoveel aandacht krijgt. En dat het natuurlijk volop aangeprezen wordt, onder meer door het expertisecentrum «Sources Naturelles Développement». Enkele voorbeelden? De routes, de lussen en zeker ook het Weekend van het Hout of acties die de schijnwerper op opmerkelijke bomen richten...

LAURENT DUTRIEUX (links op de foto) spitst zich vooral toe op de sociale functie van het bos. Hij coördineert onder meer het Weekend van het Hout., **PIERRE WARZÉE** houdt zich bezig met het project Eurowoods, de grensoverschrijdende lussen, het globaal bosbeheer,...

Veel knowhow ‘langsheen de houtroutes’

VAN HOUT EN STEEN

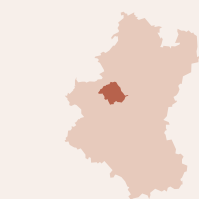
Het organisme dat de houtroutes op de sporen zette, is het RND, de afkorting van «Ressources Naturelles Développement». Het ontstond uit Valbois, een vzw die in 1976 opgericht werd om de bos- en houtsector in de provincie Luxemburg te promoten. Nadien werd ook de steensector toegevoegd. Sinds 1998 legt de vzw zich vooral toe op de ontwikkeling van de houtsector op het hele Waalse grondgebied. Achter bomen gaan mensen schuil die instaan voor hun promotie. Zoals bijvoorbeeld Laurent Dutrieux en Pierre Warzée, twee spilfiguren van RND.

Les Routes du Bois

Rue de la Converserie, 44
B- 6870 Saint Hubert
+32 (0)61 29 30 87
l.dutrieux@rnd.be

www.lesroutesdubois.com

www.facebook.com/weekenddubois

Saint-Hubert • B2

VAN ROUTES EN LUSSEN

Van de evenementen die aan RND te danken zijn, vallen vooral de «Houtroutes» te onthouden. Dit succesvolle concept bestaat uit een aantal activiteiten die het hele jaar door aan het grote publiek worden aangeboden om in alle vrijheid nader kennis te maken met de houtsector in al zijn aspecten. Het gaat om wel honderd activiteiten in België, Frankrijk en het Groothertogdom. Ze draaien rond vijf thema's: natuur en ontdekking, cultuur en legendes, ontspanning en sport, bedrijven en beroepen, bouw en architectuur. In 2011 werden ook een half dozijn grensoverschrijdende lussen uitgestippeld met de bos-houtsector als leidraad. En toen de «Houtroutes» ietwat in de vergetelheid belandden, nam een ander groot evenement, jaarlijks dit keer, de fakkel over: het Weekend van het Hout.

HET WEEKEND VAN HET HOUT

DE 19-20-21 OKTOBER

THEMA 2012 : «HOUT VAN ONZE REGIO'S»

Dit weekend biedt alle actoren uit de houtsector een unieke kans om het grote publiek te laten kennismaken met hun vakmanschap, hun passie en hun engagement voor de hele bos- en houtsector. Het evenement laat het licht schijnen over de soms weinig bekende activiteiten van de sector, via rondleidingen, wandelingen met animatie, originele demonstraties, creatieve workshops of nog andere pedagogische, ludieke en feestelijke initiatieven... In 2011 waren meer dan 125 actoren met zowat 172 activiteiten op de afspraak en namen 47.000 bezoekers deel aan het hele gebeuren!

“Onze klompen zijn heel anders dan de Nederlandse”

HET KLOMPENMUSEUM VAN PORCHERESSE

Sinds drie jaar zijn de vrienden van het klompenmuseum (Les Amis du Sabot) aangesloten bij de Houtroutes. Rolanc Incoul, gids in het klompenmuseum, weet precies waarom: «Dit is voor ons een manier om ons museum bekender te maken. Onze bezoekers komen daarna ons lokaal bier proeven, «Marie Clap'Sabot», dat door de brouwerij van Bouillon gebrouwen wordt. Kinderen eten een lekkere warme wafel. We zetten ze ook een beetje aan het werk. Zo leren ze de blokken aftekenen op de bol. De klomp van Porcheresse verbaast de volwassenen vaak, omdat hij sterk lijkt op een houten schoen. Hij oogt dus helemaal anders dan de Nederlandse versies die veel zwaarder zijn dan de onze... ».

Le Musée du Sabot

Rue de Graide, 112

B-6929 Porcheresse - A2

+32 (0)61/50 33 70

<http://museedusabot.jimdo.com>

Open elke dag van 10 tot 18 uur, na reservatie. Zelfs één enkele bezoeker krijgt een gids mee.

HOUTMAKERIJ MARTELEIRE IN PALISEUL

In de houtmakerij van Paliseul werkt vijf man. Zij vervaardigen houten voorwerpen, vooral van onbewerkte of beschilderde beuk: pepermolens, naaikistjes, speelgoed zoals fornuizen en hun bijhorend keukengerei, poppenhuizen, ... Om het assortiment te diversifiëren, worden er ook houten massagebenodigdheden vervaardigd. Ze 'fabriceren' hier – ook al gaat het ambachtelijk – onderhoud voor deuren en specifieke flesopeners voor de brouwerij van Orval, voorwerpen die niet in de abdij zelf te koop zijn. Het echtpaar De Marteleire zijn trouwe deelnemers aan het weekend van het hout: «We hebben geen enkele

editie gemist. Het is een interessante formule die ons meer bekendheid kan geven. In het begin kregen we 300 bezoekers over de vloer, maar dat aantal is nu al gestegen tot duizend. Ze volgen een route langs een boomkwekerij en een zagerij en komen zo bij ons terecht. Hier zien ze dan ambachtsmensen aan het werk die hun vakmanschap komen tonen, zoals schilders van dieren op houten dozen. Wij verkopen ook kleine voorwerpen aan particulieren... ».

La Boissellerie

Rue de la Station, 17

B-6850 Paliseul - A3

+32 (0)61/53 31 09

contact@la-boissellerie.com

www.la-boissellerie.com

Open van maandag tot donderdag van 8 tot 12 uur en van 13 tot 17 uur (vrijdag 16 uur).

“We hebben geen enkele editie gemist”

EXPO VAN BOMEN EN MENSEN

In de provincie Luxemburg werden tal van vorstelijke en uitzonderlijke bomen geïnventariseerd. Buiten hun officiële, tastbare kenmerken hebben bepaalde bomen ook hun geschiedenis, een legende, een origineel verhaal die ze met de mens verbindt. «Ressources Naturelles Développement» kreeg de opdracht om deze bijzondere bomen in de kijker te plaatsen met een reizende fototentoonstelling. De opnames zijn het werk van **BENJAMIN STASSEN**, auteur van fantastische werken die zo goed de link tussen mens en boom weet te leggen, van **GUY FOCANT**, fotograaf van

het departement Patrimoine van Wallonië, en van **PIERRE WARZÉE**, amateurfotograaf met talent die voor RND werkt. Bij de fraaie foto's horen korte teksten die ingaan op de geschiedenis, op de eigenheden of op een cultureel aspect van de boom in kwestie.

LAATSTE DATA:

Deze tentoonstelling die de bomen doet reizen, loopt nog

- van 1 tot 9 september in het cultureel centrum van **Libramont-Chevigny - B3**

- van 12 tot 25 september in het bezoekerscentrum «Voyage au coeur de l'Attert» van **Attert - D3**

- van 28 september tot 9 oktober in het cultureel centrum van **Durbuy - B1**

- van 25 oktober tot 4 november in het Maison du Pays de Salm van **Vielsalm - D1**

- van 6 tot 29 november in de Klepper-Molen van **Neufchâteau - B3**

MUREN VAN DROGE STEEN

■ door Pascale Ghislain

Kunst en noodzaak op het platteland

Om de schoonheid van ons platteland te vrijwaren, om zijn fauna en flora in stand te houden en eeuwenoud vakmanschap te bewaren, besliste de Lokale Actiegroep «Gal Pays de l'Ourthe» om samen met het natuurpark opleidingen tot muursetter te organiseren. Deze zijn bedoeld voor de mannen en vrouwen van het vak, voor de arbeiders van gemeentes die deze fraaie muren nog op hun grondgebied staan hebben, maar ook liefhebbers van mooie tuinen kunnen deelnemen.

© Géraldine Moinin

NATHALIE MALMÉDIER,
coördinatrice
van het projet
« Formation-
Patrimoine »
bij de Gal

«Ik ben kunsthistorica van opleiding. Ik leerde de techniek kennen tijdens een stage die het centrum van La Paix-Dieu in Amay organiseerde. Ik heb sindsdien nog altijd contacten met de ambachtswerkers en kan zo mijn kennis van dit heel aparte en oude vakmanschap voortdurend uitbreiden. Internationale colloquia brengen Europese landen samen die zich inzetten voor de erkenning van dit landelijk erfgoed. Ook dan ben ik van de partij, kwestie van altijd maar bij te leren».

'Rompré' straat
La Roche-en-Ardenne

Foto's dubbele pagina © Nathalie Malmédier

DUURZAME EN MULTIFUNCTIONELE MUREN

De muren van droge steen worden gebouwd om eigendommen af te bakenen en als afsluiting. Of ze worden ontworpen om bermen langs paden of als terrassen ingerichte percelen te ondersteunen. Zo is de helling kleiner en is ook het risico van erosie en schade door de afvloeiing beperkt.

Deze muren houden ook de grond van oevers of kanalen tegen die het water naar het molenrad voeren. Of ze worden opgetrokken in tuinen. Het gaat hier meestal om het nuttige hergebruik van stenen die van velden werden verwijderd. Of soms werden ze ook uit de lokale groeves gewonnen: schist, kalk, puddingsteen, zandsteen.

MUREN DIE GONZEN, ZOEMEN EN MURMELEN

Niet alleen zijn muren van droge steen mooi, houden ze de wind tegen en houden ze warmte vast, ze leven ook echt en dragen bij tot het behoud van de biodiversiteit. Deze muren spreken de huidige tuinarchitecten erg aan, niet enkel omdat ze mooi ogen maar zeker ook omdat ze milieuvriendelijk zijn. Deze «groene» muren huisvesten in de holtes inderdaad een hele resem insecten, kleine zoogdiertjes, inheemse planten, reptielen en vogels. Het is nuttig om in de kieren wat aarde te steken, om zo de groei te bevorderen van vetkruid,

zeepkruid, zwaluwkruid, korstmos... die ze bont zullen kleuren. Diersoorten komen er uitrusten, zich voortplanten, of zich verbergen voor de jagers. Zo leeft bijvoorbeeld de slak in het gewone of het korstmos, terwijl de landelijke ringmus zich in de spleten nestelt. De levendbarende hagedis zal er zijn eitjes leggen en de kikvorsachtigen komen er overwinteren, afgeschermd tegen de bittere koude.

Gewoon mos (hiernaast) en korstmos (hierboven)

«Table des Marchand»
Neolithische cairn van 5000 jaar oud in de Morbihan - Bretagne

MUREN VAN DROGE STEEN: EEUWENOUDE VAKMANSCHAP

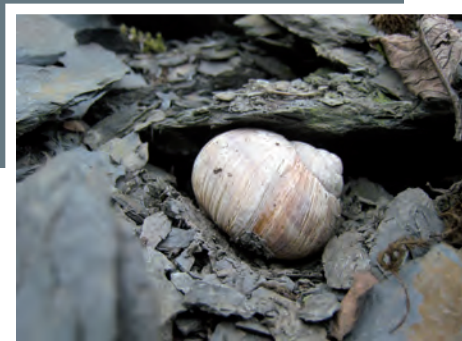
Deze techniek wordt al honderden en zelfs duizenden jaren toegepast. Ze ontstond in de tijd van de eerste neolithische landbouwers die hun huizen optrokken of hun graven bedekten met «cairns», muren van droge steen

die de laatste rustplaats van hun overledenen verraaiden. Deze megalietenbouwers werden heuse meesters in deze technieken. Onze voorouders de Galliërs trokken «*murus gallicus*» op, die Caesar vernoemt in zijn boek over

© Domaine public

de Gallische oorlog. Deze stevige muren van droge steen, aarde en houten balken verdedigden een «*oppidum*».

DE KUNST VAN HET GEZOND VERSTAND, MET SELEN ZONDER MORTEL

Dichter bij ons leefde deze traditie van de muurbouw zonder mortel voort in de tuinmuren van onze grootouders. Deze constructies zijn doorlaatbaar, ondergaan geen enkele druk van water noch van de grondmassa. Wetenschappelijke studies hebben de prestatie van deze muren aangetoond. Maar om deze muren te kunnen optrekken zoals het hoort, zijn minimale kennis, handige kneepjes en veel praktijk nodig. Alleen zo zullen ze stevig blijven en lang meegaan.

De muren van droge steen worden in opeenvolgende lagen en zonder mortel gebouwd. Het is zaak om de goede stenen te vinden die geschikt zijn voor een bepaalde plek, en om

ze dan te slijpen, want de stenen haken in elkaar. Er is de steen voor de fundering, de siersteen, de vulsteen, de verbindingssteen, de klemsteen en de afdeksteen. Kortom, elke steen speelt een eigen rol naargelang van zijn vorm en zijn grootte die soms herwerkt wordt.

De gebaren van vroeger kunnen nu weer aangeleerd worden, dankzij het initiatief van de Gal. Want aan de muur herken je de metselaar, die het onmisbare theoretische deel in praktijk kan brengen.

“Deze muren huisvesten
een hele riste soorten”

DE INVENTARIS IS AAN DE GANG

De Gal Pays de l'Ourthe stelt ook de inventaris van deze muren op om de verschillende technieken beter te kennen. Aarzel niet om contact op te nemen met Nathalie Malmedier, opdrachthoudster en lesgeefster bij de «Gal Pays de l'Ourthe» als er nog dergelijke muren in uw gemeente te vinden zijn (Durbuy, Erezée, Hotton,

La Roche-en-Ardenne, Houffalize, Manhay en Rendeux).

BEZIENSWAARDIG IN DE STREEK

Er zijn fraaie muren te vinden in de streek: op het kerkhof van **Ollomont**, het kweekterras in **Wibrin**, de bermen van Val du Bronze in **La Roche**, de oevers van de Moulin Bock in **Houffalize**, het schapenpark in **Mont-Achouffe** ...

De oevers van
de Moulin Bock
Houffalize

Word «muurzetter»

© Nathalie Malmedier

“ Ik heb mijn eerste tuinmuurtjes hersteld ”

MARYLÈNE CREMER, Lerares, muzikante en inwoner van Houffalize, de enige vrouw van het professioneel team stagiairs, heeft nog een andere passie, namelijk moestuinen. «Het is een familietraditie die ik graag voortzet. Ik kon een betonnen muur zetten omdat ik meegeholpen heb om mijn huis te bouwen. Maar ik wou een stenen muur kunnen optrekken in mijn tuin om de oneffen grondlagen te ondersteunen. Deze stenen muren zijn mooi en huisvesten insecten of wilde bloemen. Ik hou van stenen en van de natuur. Dat zette mij aan om deze opleiding te volgen. Niet alleen heb ik zo aan mijn conditie gewerkt, maar ik

© Nathalie Malmedier

heb nu ook heel wat meer technische bagage en ik bruis van ideeën».

De gemeentearbeiders **ALAIN PARMENTIER**, **ALAIN COLLARD** en **FRÉDÉRIC GUIDI** ligt het behoud van het erfgoed van La Roche na aan het hart. Ze namen deel aan de opleiding om te kunnen inspelen op de behoeften van de gemeente. Alain Collard vertrouwt ons toe dat hij het erg belangrijk vindt om kennis en technieken door te geven. Na zijn opleiding zal hij zelf kunnen opleiden. Het is dus een uitstekende investering voor gemeenten die deze oude muren met kennis van zaken willen restaureren of onderhouden. Met een gepaste ingreep kunnen deze muren nog generaties lang bestand blijven.

DIMITRI SON steekt zijn enthousiasme voor de opleiding niet onder stoelen of banken: «Ik ben van Sommerain. Ik restaureer een familiale hoeve. Ik heb mijn eerste tuinmuurtjes hersteld, maar zonder enige technische kennis. Het is best mooi, maar de stenen brokkelen beetje bij beetje af. Door deze opleiding snap ik nu dat hun weerstand afhangt van de kwaliteit van de uitvoering. Ik weet nu ook hoe ik mijn muurtjes stabiel moet maken om ze nog generaties lang te doen meegaan. Zeker tot mijn dochter betovergrootmoeder is!»

Foto's genomen tijdens de eerste stage in Sommerain - Houffalize

“ Is hier een nieuw milieuberop in de maak? ”

OPROEP AAN DE STAGIAIRS

De opleiding muren in droge steen bouwen wordt georganiseerd door de «Gal Pays de l'Ourthe», in samenwerking met het provinciaal opleidingsinstituut, het Instituut provincial de formation, en de arbeidsbemiddelingsdienst van Libramont. Iedereen kan zich inschrijven. Ze leidt tot het heel specifieke vak van 'muursetter'.

De opleidingen zijn in twee categorieën opgedeeld: een module voor de beroeps die al enige knowhow hebben (met

voorrang voor metselaars, gemeentearbeiders, aannemers in park- en tuinaanleg), en een tweede voor de liefhebbers. Iedereen kan de opleiding kiezen die het best past bij wat hij of zij nodig heeft.

Prachtige muur van droge steen op een privé-eigendom.

GOED OM WETEN

Er worden subsidies verleend voor het behoud van het klein Waals erfgoed, waartoe de muren van droge steen behoren, zowel in de openbare ruimte als privé. Welke zijn de toekenningsvoorwaarden? Hoe verloopt de procedure? De Gal Pays de l'Ourthe kan u helpen om een dossier samen te stellen.

« Gal Pays de l'Ourthe »
Parc Naturel des Deux Ourthes
Nathalie Malmedier
Rue de Laroche 8 - B-6660 Houffalize
+32 (0)61/41 04 06
nathalie.malmedier@pndo.be
www.paysourthe.be

Houffalize • D2

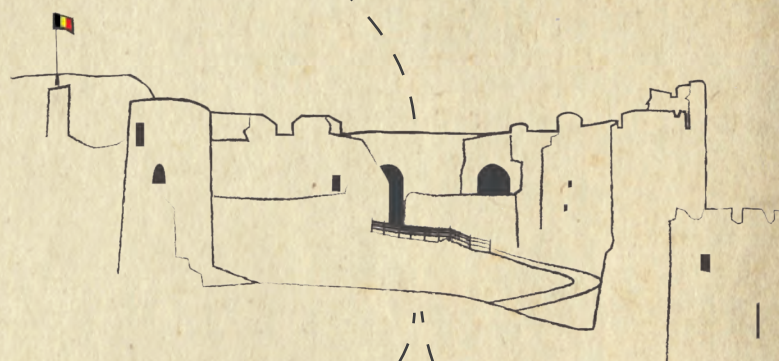

■ door *Pascale Ghislain*

Het Duivelskasteel

Pal in de Ardennen spreken La Roche en zijn trotse Kasteel bij de eerste aanblik tot de verbeelding. De stad wordt gedomineerd door de overblijfselen uit de feodale tijd en is omringd door de Ourthe. Het Kasteel grenst aan de kerk die na de tweede wereldoorlog in neogotische stijl heropgebouwd werd. Toeristen zijn al lang dol op La Roche en beklimmen talrijk zijn grillige en steile met bos bedekte rotsen.

Er zijn uiteraard ook heel wat bewegwijzerde wandelroutes. Wij pikten er eentje voor u uit, die ook voor gezinnen met wandelwagens haalbaar is. Ze wordt aangeduid met een rode ruit en draagt het nummer vier. Of zes kilometer langs werkelijk oogverblindende panorama's.

i Syndicat d'initiative (VVV)
La Roche-en-Ardenne
Place du Marché 15 - BP 34
B-6980 La Roche-en-Ardenne
Tel : +32 (0) 84/36 77 36
info@la-roche-tourisme.com
www.la-roche-tourisme.com

La Roche-en-Ardenne • C2
Het GPS-bestand van de
« Duivelskasteel »-wandeling
kan gedownload worden van
www.circuits-de-belgique.be

U vertrekt op de route d'Houffalize en volgt daarna de route St-Quoilin.

Tijdens de wandeling komt u in het bosrijke wildpark van 10 ha. Daar huizen een dertigtal wilde soorten uit onze streken en enkele huisdieren. Everzwijnen, vossen, wasberen, oehoes, edelherten, reeën, herten, hinds en hertenkalveren, wolven en lynxen leiden een rustig leventje, naast highlandkoeien, ganzen, kalkoenen, kippen die optrekken met de konijnen.

Een duidingsroute rond vogels scherpt uw waarnemingszin.

We hebben een afspraak met Sébastien Lamberty, de man die voor hun eten zorgt: *«Ik hou van mijn beroep. Het is een echt voorrecht om elke morgen naar deze rustige plek te mogen komen om al die dieren te voederen die mij nu echt herkennen. We zijn geleidelijk bondgenoten geworden. Ik zie ze graag bezig, ze hebben allemaal hun eigen karakter en gewoontes. Mij fascineert vooral de wolf».*

Het is geen toeval dat de wolf het eerste dier is dat door de mens werd getemd. Het dier wordt zijn metgezel, begeleidt hem op de jacht. Er wordt een gezelschapsdier van gemaakt. In het wild jaagt dit sterke roofdier angst aan. Het wordt afgeschilderd als een duivel, opgejaagd. Het verbeeldt de woeste kracht. In België is de wolf alleen nog in parken te vinden. De laatste wilde wolf werd in 1893 in de Gaume gedood. In Italië, Polen en Israël is hij beschermd, maar andere landen moedigen de wolvenjacht nog aan. Nochtans worden er met succes nieuwe middelen toegepast om hun roedel te beschermen.

1 De kapel van de heilige Quirinus, een heilige genezer die vroeger aanroepen werd tegen huiduitslag, wonden, gezwellen, jicht en verlamming. De kapel wordt voor het eerst vermeld in de achttiende eeuw. Ze werd in 1981 gerestaureerd. Deze kapel herbergt ook Sint Fiacrius, de beschermheilige van de tuiniers.

2 Het kruis van Jean Buré, 1690.

3 Kasteel van La Roche, een middeleeuwse vesting van de graven van Namen en daarna van Luxemburg. Onder Lodewijk XIV onderging het ingrijpende veranderingen voor de behoeften van de artillerie. Inlichtingen

voor een bezoek bij de plaatselijke dienst voor toerisme.

4 De kapel van de heilige Margaretha, die vooral populair is bij toekomstige moeders, omdat ze een vlotte bevalling waarborgt. Deze aardige kapel staat langs de weg die naar Luik en Stavelot liep. De opmerkelijk geslepen leien in de daknok getuigen van de bedrevenheid van de Ardense ambachtslieden. Overblijfselen van een vroegere kluzenaarswoning.

5 Bospark van 15 ha met rust- en picknickzone.

6 Wildpark. Cafetaria en speelterrein.

7 Gemeentelijk bos.

8 Gehucht «Diable-château»

9 Station om het ijzer uit het gewonnen bronwater te verwijderen.

10 en **13** Bomkraters, sporen van een luchtaanval op een Duits konvooi.

11 Distributie van het water van de dam van Nisramont.

12 Kruis als aandenken aan een inwoner van La Roche die door granaten gedood werd.

14 Veld van de «provoost», zoals de vertegenwoordiger van een heer in de middeleeuwen heette.

Scratch, Pleurniche, Nestor en hun vrienden wonen in een omgeving die veel gelijkenissen vertoont met hun natuurlijk leefmilieu.

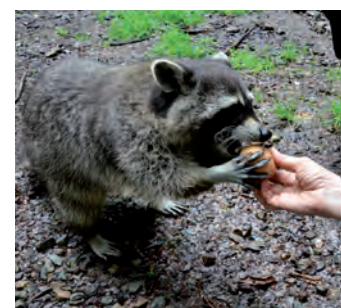
Nestor het everzwijn is een oud mannetjesdier, een beer van acht jaar oud. Zijn zeug heet Gosette. Nestor is een vrolijk clanhoofd. Het everzwijn leeft immers in groep en kan best gevaarlijk zijn met zijn vreemde soortgenoten.

Deze voorvader van het varken is een alleseter. Hij voedt zich voor 90 % met planten en voor 10 % met dieren. Hij eet gras, granen, wortels, paddenstoelen, eikels en beukenootjes. Maar hij lust ook maïs en aardappelen. Dit stevige beest kan dus heel wat schade berokkenen aan teelten. Hij wisselt twee keer per jaar van vacht. In de herfst groeit een wollig en isolerend dons tussen de borstelige haren en maakt zijn kleur donkerder.

De wasbeer die afkomstig is van Noord-Amerika is een echte hartendief. Hij kreeg deze naam omdat hij sommige voeding eerst met zijn vlugge pootjes wast en dan pas opeet.

In dit park kan u nog andere bosdieren waarnemen, zoals de vos, de reebok of de herten en hun kroost. Het zijn zeer discrete dieren van nature, die een zelfde grondgebied met elkaar delen. Het edelhert en het steenschaap zijn niet inheems en hun huidige verdeling is het werk van de mens.

© Olivier Lefèvre

De legende van het **Duivelskasteel**

De duivel drukt zijn stempel op tal van Ardense landschappen. Rotspuin en stenen in vreemde vormen dienden hem tot bed of als materiaal om molens of kastelen voor even te bouwen.

Aan het duivelskasteel zijn tal van 'feiten' verbonden die van zijn verblijf in deze contreien getuigen. Maar ook hier, hoe geducht hij ook was, liet de duivel zich voor de gek houden.

Volgens de legende had de vrome en gulhartige heer van La Roche een buur die in alles zijn tegenpool was. De man in kwestie was een losbandige ketter, maar vooral ook hardvochtig en gewelddadig voor zijn onderdanen die hem dan ook haatten. Trouwens, op de dag dat dit onzalige heerschap besliste om een kasteel te laten bouwen dat even mooi en machtig was als het kasteel van La Roche, ontvluchtten alle mannen zijn heerlijkheid. Er restten hem nog amper twintig arbeiders en twee karren voor zijn grootscheepse onderneming.

Maar satan staat altijd paraat om de mensen van dienst te zijn, zolang ze zijn contract met voorwaarden maar ondertekenen. En zoals gewoonlijk vereist een hoofdstuk van het pact dat de vrager zijn ziel in ruil zou geven. De slechte heer, een geslepen Ardenner, was echter een listige schurk.

In de zin die bepaalde dat hij zijn ziel aan de duivel moest afstaan, schrapte hij het derde been van de m in het cruciale woord (âme werd dus âne, of ezel in de plaats van ziel). Zonder enig wantrouwen zette de duivel zich aan zijn zware taak en al snel verrees het kasteel, nog kolossaler dan dat van zijn rivaal. Maar plots sloeg de twijfel toe en herlas de duivel toch nog even het pact alvorens de hele bedoening af te werken. Hij ontdekt het bedrog. Blind van woede maakt hij alles weer met de grond gelijk. Er bleven alleen nog enkele stenen over op de flank van de berg, die de omwonenden de ruïnes van het duivelskasteel gingen noemen.

HANDEN -uit-de- MOUWEN vakantie

■ door *Pascale Ghislain*

Het is een vorm van toerisme die aanslaat. Ze koppelt het nuttige aan het plezier van ontdekkingen en boeiende ontmoetingen.

Iedereen kan er aan de slag. Het hoofdkenmerk van dergelijk toerisme is gezelligheid, want er ontstaat al snel een heuse teamspirit. En het is een prettig gevoel om de wereld iets bij te brengen.

© Mathieu Gillet

© Natagora

Handen uit de mouwen in de natuur van Belgisch Luxemburg

Natagora biedt iedereen de kans om zelf tot actie over te gaan, met een helpend handje aan het onderhoud van de natuurreservaten.

De rijkdom van het Luxemburgs natuurlijk erfgoed is een grote troef voor de toeristische economie. Onze provincie beslaat 1/7 van de oppervlakte van België en is voor een groot stuk als natuurgebied ingericht. We moeten deze mooie natuur in stand houden want het is een geschenk van de hemel. En wij moeten zelf handelen voor een toerisme dat respect heeft voor de bewoners, zonder daarom voorbij te gaan aan de economische en sociale ontwikkeling. Dat is de enige manier om aan duurzaam toerisme te doen.

In de provincie Luxemburg moeten meer dan tien natuurreservaten beheerd worden. Een conservator staat in voor het toezicht op en het beheer van een reservaat. Maar iedereen kan een concreet steentje bijdragen tot hun behoud.

Wat staat er zoal op het programma? Maaien, kreupelhout opruimen, takken snoeien, waterpoelen uitgraven, afsluitingen plaatsen, de locatie inrichten en het publiek onthalen voor rondleidingen, stages, tochten, waarnemingen en de ontdekking van duizend-en-één biotopen van onze plateaus en onze valleien.

Niets is zo zalig als enkele momenten in volle natuur doorbrengen om ze beter te leren kennen en er dus ook meer zorg voor te dragen. Want het is al even leuk om tot daden over te gaan. Zo nodigt de natuurvereniging Natagora iedereen uit om enkele uren of dagen het jachtige dagelijkse leven stil te zetten en aan de slag te gaan in de natuur ('chantiers nature'). Als tegenprestatie voor het geleverde werk komen de deelnemers veel te weten over de ecosystemen en worden ze misschien zelfs bedreven knutselaars.

© Natagora

© Thierry Gridlet

*"Wat heeft een mens eraan
om de maan te veroveren
als hij de aarde verliest"*

(François Mauriac)

Ieder heeft zo zijn eigen redenen. Sommigen willen gewoon een leuke tijd doorbrengen met anderen, in volle natuur. Voor anderen is het een heus engagement.

▶▶ Een geëngageerd gezin uit Rochefort: Jean-Marie, Brigitte en Carol-Anne...

«Ons engagement werd ingegeven door onze verantwoordiging. De mens consumeert op een ritme dat niet te verzoenen is met de hulpbronnen van de planeet. Toen we dit vaststelden, konden we niet anders dan ons gratis inzetten voor projecten die streven naar een andere ontwikkelingswijze, met respect voor iedereen. We beweren zeker niet dat we alle problemen kunnen oplossen, maar we lenen graag onze armen, onze tijd om minstens tot denken aan te zetten. We zijn maar de tijdelijke huurders van een leefmilieu waar we afhankelijk van zijn».

De zeventienjarige Carol-Anne heeft niet alleen veel plezier beleefd aan deze werkzaamheden, maar leerde ook zoveel bij dat ze wel graag voor de Directie Natuur en Bossen zou gaan werken. Een logisch gevolg van deze boeiende ontmoetingen met de koene ridders van de biodiversiteit!

© Famille Luffin

© Famille Luffin

Teams van vrijwilligers organiseren tal van dagen om u te informeren over het biologisch belang van de site en over de doelstelling van haar onderhoud. Enkele afspraken tijdens weekends of in de week, voor de komende herfst en winter:

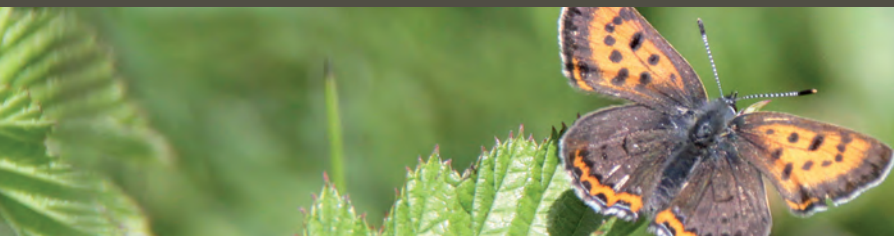
- ▶ **Durbuy - B1:** Le Mont des Pins, op 8/09 en 3/11 maai (nieuwe didactische en sportieve circuits voor mountainbikers en wandelaars), Enneilles, 21/10, Briqueterie de Rome, 28/10.
- ▶ **Manhay - C1:** la Gotale, op 21/10, opruiming van kreupelhout, maai.
- ▶ **Attert - D3:** het reservaat van Grendel, 13/10, opruiming van kreupelhout.
- ▶ **Houffalize - D2:** Vallei van Bellemeuse Wibrin, 22/09, maaien en hooien.
- ▶ **On (Marche) - B2:** Les Spinets, 24 en 25/11:

RESERVATEN VAN DE FAMENNE:

- opruiming van kreupelhout, ▶ **Lomprez (Wellin) - A2:** 15 en 16/12: maai en opruiming van kreupelhout.
- ▶ **Chanly (Wellin) - A2:** boomgaard, op 27 en 28/10: opruiming van kreupelhout.

- Voor de volledige agenda van de werkzaamheden en voor alle praktische info: waar slapen, waar eten, wat meebrengen, moet ik reserveren, hoeveel kost het, wat met kinderen, verzekeringen...?

○ www.natagora.be/nca

De archeologische opgraafplaats van «Mageroy»

Dingen bijleren, flink wat lichaamsbeweging, een natuurlijk bruin kleurtje krijgen, optrekken met een groep, zonder al te veel verplichtingen en in alle ontspanning...

De Nederlandse vereniging «*Werkgroep Archeologie Philips van Horne*» koos voor deze interessante formule. Een aantal leden trok samen naar Habay-la-Vieille om mee te werken aan de opgravingen op de site van «Mageroy», onder leiding van professionele archeologen. Ze worden er ontvangen door een wetenschappelijk team (ARC-HAB vzw) dat van mei tot oktober opgravingen doet op het Gallo-Romeins domein. Deze vzw organiseert het hele jaar door rondleidingen en pedagogische animatie. Dat kan op verzoek in het Nederlands, het Engels of het Duits, voor scholen en groepen maar ook voor de individuele liefhebber.

«Onze groep Nederlanders was meteen te vinden voor dergelijk actief toerisme. Niet alleen krijgen ze zo enkele opgravingstechnieken onder de knie, maar ze genieten tegelijk van de prachtige landschappen van onze streek, echte parels in het hart van het natuurpark 'Haute-Sûre - Forêt d'Anlier'».

© avphilipsvanhorne

Nicolas Meunier, student, 22 jaar

«Geschiedenis boeit mij al sinds ik klein ben. En in de Luxemburgse bodem zitten heel wat onvermoede schatten verborgen. De site van de villa beviel mij al bij mijn eerste bezoek toen ik pas tien was. Ik heb er leren opgraven met zeer gedreven onderzoekers aan wiens lippen ik werkelijk hing. Ik ben trouwens archeologie gaan studeren. Ook vandaag nog werk ik mee aan opgravingen in Mageroy en in het buitenland. Door de stages en de animatie ter plaatse raakt de rijkdom van ons cultureel erfgoed op grotere schaal bekend. Er wordt aan diepgaand wetenschappelijk onderzoek gedaan, waarover op colloquia uitvoerig wordt bericht.»

© Nicolas Meunier

De Gallo-Romeinse villa van Mageroy is een residentie uit de tweede eeuw, die tot in de vierde eeuw bewoond werd, tot de Germanen binnenvielen. Een villa bestond in die tijd uit een woongedeelte en bijgebouwen voor de landbouw. Het woongedeelte in Mageroy had alle comfort, private thermen inbegrepen met baden die door het hypocaustumsysteem verwarmd werden. De mooi geslepen stenen, het beschilderd pleisterwerk getuigen van de smaak van de eigenaar. En uit het blootgelegde bronzen vaatwerk met luxueus aardewerk en glazen recipiënten blijkt dat hij welgesteld was. De bron van een kleine beek voedde een vijver die vanaf de tweede eeuw een groot bekken vormt, waarin waarschijnlijk vis werd gekweekt.

Op de site zelf herbergt een gloednieuw en milieuvriendelijk paviljoen een tentoonstelling die de schijnwerper richt op het archeologisch materiaal, met maquettes en borden met uitleg over de pluridisciplinaire studies die in Mageroy worden gevoerd. Deze studies informeren ons onder meer over de evolutie van het landschap en over de gerechten die bij de Gallo-Romeinen in de Trevierenstad op tafel kwamen.

Al deze materiële getuigenissen zijn bestemd voor het archeologisch museum van Aarlen, een unieke glyptotheek waar de bas-reliëfs het dagelijks leven in Belgisch Gallië schetsen.

ASBL ARC-HAB

Rue de la Rochette, 12 - B-6723 Habay-la-Vieille
+32 (0)63/75 85 44

villa.mageroy@gmail.com

www.mageroy.be

Habay-la-Vieille • C3

Werkgroep Archeologie Philips van Horne

www.avphilipsvanhorne.nl

Pré Moré: twee gîtes op de Ry des Glands in Redu

■ par **Pascal Willems**

Een trio van energiebronnen voor twee vakantiewoningen

Water, zon en hout zijn de drie energiebronnen die worden aangewend voor de gîtes van Pré Moré op de Ry des Glands in Redu. Door de ligging van de gebouwen moest de eigenaar wel van zachte energie gebruikmaken, maar hij had het niet anders gewild, want deze keuze spoort over de hele lijn met zijn 'filosofie'.

De weg tussen Redu en Halma is stijl en bochtig. Vroeger kwam hier een klimkoers langs. Achter een bocht duikt een grindweg in het bos en leidt naar de twee vakantiewoningen van de Molen van Pré Moré, in het hart van een open plek. Daar renoveerde Jean-Philippe Cartier d'Yves twee verlaten gebouwen: de oude zagerij en de bijhorende watermolen die hij restaureerde om elektriciteit op te wekken, en het aanpalende woongebouw. Hij woonde de drie dagen opleiding van de Lokale Actiegroep bij en is goed geplaatst om te getuigen over duurzaam toerisme:

«Door hun ligging in het midden van het bos, kon ik niet anders dan de lokale energiebronnen benutten. De

**« Onze toekomst
op energievlak
draait rond hout »**

elektriciteit wordt deels opgewekt door het oude molenrad en deels door zonnepanelen. Voor de verwarming wordt lokaal hout gebruikt dat ter plaatse wordt gehakt en gezaagd. Onze gasten moeten de energie waarover ze kunnen beschikken, zo goed mogelijk aanwenden. En ze spelen graag het spel mee, zeker omdat ze zo ook zelf leren hoe ze op energie kunnen besparen. In Belgisch Luxemburg draait de toekomst op energievlak rond hout, dat staat als een paal boven water. Een hectare bos produceert gemiddeld 10 m³ hout per jaar. Daarvan gaat een derde naar de zagerij en wordt een derde vermalen. Het resterende derde zal als biomassa dienen, wat nog tal van mogelijkheden biedt op het gebied van beschikbare energie. We beschikken over veel meer biomassa dan voor de bevolking nodig is... ».

Jean-Pierre de Cartier d'Yves

Gîte au Moulin du Pré Moré

Hameau du Pré Moré

B-6890 Redu (Libin)

+32(0)84 38 95 02

de.cartier@skynet.be

<http://users.skynet.be/giteaumoulin> Redu (Libin) • B2

Een verhaal van wortels en bronnen, van toerisme en energie

In het hart van de Ardennen is een Lokale Actiegroep (GAL – Groupe d'Action Locale) gevestigd die de naam «Racines et Ressources» kreeg en actief is in de vijf gemeenten Saint-Hubert, Tellin, Libin, Herbeumont en Bertrix.

Een reeks studies en brainstormworkshops rond mogelijkheden om de kwaliteit in het toerisme te verbeteren, mondten uit in de idee om ontdekkingsdagen op het terrein te organiseren en om het duurzaam toerisme professioneler aan te pakken.

Drie dagen over en voor «duurzaamheid»

«Het grote doel was de aanzet te geven tot een uitgesproken engagement voor een duurzamer toerisme. Tegelijk was het ook de bedoeling om de toeristische operatoren samen te brengen met beroeps die hun op het vlak van duurzaamheid konden begeleiden en adviseren. Eerst ging het vooral om gezamenlijke denkoefeningen, maar daarna moest een heus netwerk worden uitgebouwd», vertelt Julie Augurelle, die verantwoordelijk is voor het luik "Energie". Op langere termijn wil de GAL banden smeden tussen de actoren van de zachte mobiliteit: ruiters, wielertoeristen, mountainbikers...

Nog andere projecten

En ze voegt toe: «Wij werken ook aan de dagelijkse mobiliteit. Er werden kaarten uitgetekend met routes binnen en tussen gemeenten voor de weg van en naar school en het werk. Ze focussen op fietsers en voetgangers en moeten aantonen dat het ook zonder de auto mogelijk is om zich te verplaatsen.»

De zachte mobiliteit bevorderen, een toerisme van kwaliteit ontwikkelen, de landschappen opwaarderen, de kwaliteit van het water handhaven, sensibiliseren voor energiebesparing zijn evenveel opdrachten die de GAL «Racines et Ressources» tot een goed einde wil brengen.

GAL « Racines et Ressources »

Rue de la Converserie, 44

B-6870 Saint-Hubert

+32 (0)61 32 53 92

infos@racinesetressources.be

www.racinesetressources.be

Saint-Hubert • B2

Tussen de Belgische en de Luxemburgse Ardennen, ■ door Jacques Cornerotte Escapardenne

een nieuwe route voor langeafstandswandelaars

Deze «trail» van 104 km bestaat uit vijf etappes en verbindt Kautenbach (GH Luxemburg) met La Roche-en-Ardenne (België). De route gaat langs heel wisselende landschappen en doorkruist eeuwen geschiedenis. De bijhorende topogids moet nog verschijnen, maar zal zoals gewoonlijk van uitzonderlijke kwaliteit zijn en een massa informatie bevatten. Bovendien is het hele parcours bewegwijzerd in de twee richtingen. We hebben de proef op de som genomen. En inderdaad, wie de blauwe golf op een witte achtergrond volgt, kan voor geen meter afwijken van de route. Het moet gezegd, deze grensoverschrijdende bewegwijzering is bepaald opmerkelijk.

*Volg ons op zijwegen
met de Escapardenne*

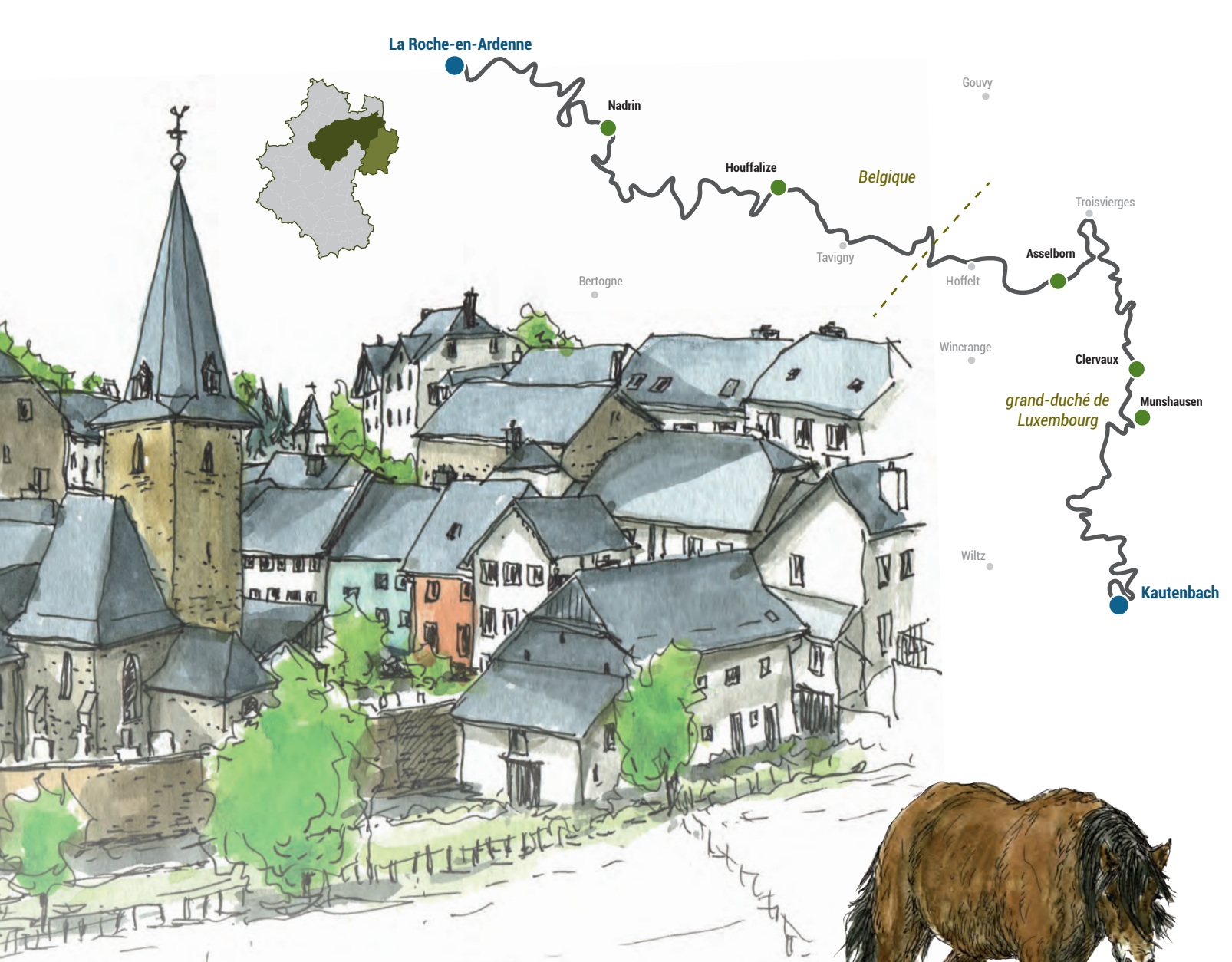

De eerste etappe voert de trekker naar **Clervaux**, een klein toeristisch dorp dat bekend werd door de Sint-Mauritiusabdij die in de jaren 1900 werd gebouwd als toevlucht voor de benedictijnen die uit Frankrijk werden verjaagd nadat de bewuste wet-Combes de scheiding tussen Kerk en Staat invoerde.

Van Clervaux loopt de tweede etappe naar **Asselborn**. Onderweg komen de stappers langs het landelijk museum van **Binsfeld** dat in een typische hoeve van deze Ardense streek werd ingericht. Ze komen ook te weten hoe **Troisvierges** zich ontwikkelde, vooral na de aanleg van de spoorweg midden de negentiende eeuw.

De derde etappe steekt de **Belgisch-Luxemburgse grens** over om na iets meer dan 20 km in **Houffalize** te belanden. De route gaat door het plateau van **Wincrange** waar momenteel veel zorg aan besteed wordt in het kader van het Europees Programma Natura 2000. Wat verder kunnen de stappers een blik werpen op **de overblijfselen van het Maas-Moazelkanaal**, de grote droom van Willem van Oranje-Nassau, toen hij koning der Nederlanden was (zie «Blik op de Ardennen» nr. 1).

Van Houffalize gaat het verder naar **de Ourthevallei**, tot in **Nadrin**. De streek Houffalize leverde grote hoeveelheden hout en eikenschors op om de metaalindustrie van houtskool te voorzien, terwijl het looizuurrijke eikenschors ook gretig werd afgenomen door de leerlooierijen die aan de waterlopen waren gevestigd. **De dam van Nisramont** zal geen geheimen meer hebben voor de nieuwsgierigen die zo in **Ollomont** terecht komen, wellicht het of één van de oudste dorpen van de gemeente Houffalize. Hier ligt ook de stek van Edmond Dauchot, de man die maar niet genoeg kreeg van de Ardennen en het leven in deze kleine regio vastlegde op meer dan 10.000 foto's. Het gebeurde trouwens maar heel zelden dat hij zijn geliefde streek verliet. Blik

op de Ardennen komt er in een volgend nummer op terug.

Het laatste stuk brengt de stapers van Nadrin naar **La Roche-en-Ardenne**. Van de Keltische versterking van de **Cheslé**, die zoals het hoort op een rotspunt ligt, is het uitzicht op de Ourthevallei werkelijk adembenevend. Wist u dat op de rivier tot aan de Tweede Wereldoorlog nog aan houtvloten gedaan werd?

Wie niet genoeg tijd heeft om de hele route te volgen, kan kiezen uit lusvormige tochten van 30 tot 96 km, om te ontdekken wat deze streek zo origineel maakt. De vertrek- en eindpunten van de zes trajecten in kwestie zijn bereikbaar met de auto. Deze routes onthullen heel wat over de landschappen onderweg, maar zijn niet 'fysiek' bewegwijzerd. Wel geven de GPS-tracks, de apps voor smartphones (op circuits-de-belgique.be) en de trekkerskaarten voldoende aanwijzingen om niet te verdwalen.

Het voordeel van synergieën

Het Natuurpark Les Deux Ourthes en Natur&ëmwelt – Fondation Hëllef fir d’Natur werken al vele jaren aan het behoud en de bescherming van de woongebieden en landschappen waaruit deze mooie regio in de centrale Ardennen tussen de provincie en het Groothertogdom bestaat. Maar wat zou er nog overblijven van een dergelijke landelijke regio zonder een doordachte aanpak van haar ontwikkeling? Het is dus zaak om een ontwikkelingsbeleid uit te stippelen dat te verzoenen is met het geografisch, het economisch en het menselijk milieu.

In het Groothertogdom voert de Fondation Hëllef fir d’Nature een beleid dat meer specifiek inzoomt op de instandhouding van de biotopen. Dit bestaat in de aankoop van terreinen, de aanleg en het beheer van natuurreservaten, wetenschappelijke studies, projecten voor het behoud en het herstel van natuurlijke milieus en, uiteraard, acties om het publiek bewust te maken van de noodzaak van een echt beleid voor het behoud van de biotopen.

De twee verenigingen werken, in het kader van het eerste Interreg-programma, een eerste grensoverschrijdende trekkersroute uit. Na een zorgvuldige inventaris van het hele patrimonium van de streek, - de geschiedenis, de geologie, de traditionele architectuur, de natuur, de omgeving -, is de «Traversée des Pays et des Ages» (Wandelen in tijd en ruimte) in 2008 een realiteit. Er verschijnt een topogids, een heuse «bijbel» voor de trekker die achtergrondinformatie wil over wat hij ziet. Het werk wordt trouwens in de komende maanden opnieuw uitgegeven.

© PNDO

© PNDO

© PNDO

Stéphane Cassoth kreeg de opdracht om de borden langs het hele parcours te ontwerpen. Hij is als illustrator gespecialiseerd in alles wat van ver of van dichtbij te maken heeft met het natuurlijk erfgoed en zijn illustraties geven de aanpak van de landschappen en van de biotopen waar de Escapardenne langs loopt, een echte meerwaarde. Knap werk.

www.cahiersornitho.com

Claude Schiltz en Sébastien Este
blazen even uit
op een feng shui-bank

Een gesprekje...

Uiteraard wou Blick op de Ardennen meer weten over de nieuwe Escapardenne Eisleck Trail en sprak dus twee hoofdrolspelers aan die meewerkten aan de lange voorbereiding van deze nieuwe route. Het is meteen duidelijk dat Sebastien Este en Claude Schiltz als het ware bezeten zijn door de centrale Ardennen. Ze weten wel wat af van deze streek van een ietwat wilde schoonheid.

«Na «La traversée des pays et des âges» beslisten we om een vervolg te breien en een nieuwe route uit te stippen in het kader van het Europees programma Interreg IV. We wilden vooral het aanbod uitbreiden met een nieuwe trail die trekkers het hele patrimonium, dus zowel natuurlijk als landschappelijk, historisch en architecturaal, zou laten ontdekken. Daarvoor moest er ook meer samenwerking komen tussen de verschillende toeristische actoren van de twee landen.»

De hele, niet geringe, uitdaging ging van start in mei 2009. In oktober dit jaar zullen we de kroon op het werk kunnen zetten met de officiële inhuldiging van de route en de voorstelling van de bijhorende tools (topogids, GPS-gegevens, duidingsborden en meubilair onderweg). Alles is omzeggens klaar.

Een werk van lange adem

«Het was de bedoeling om het toeristisch aanbod te bundelen en een product, in dit geval een route, van kwaliteit aan te bieden, leggen Sébastien en Claude uit. Een eerste cartografische inventaris maakt mogelijk om 3000 km bewegwijzerde wegen in kaart te brengen! De regio wordt dus duidelijk langs alle kanten doorkruist. Het moeilijkste was om een route te ontwerpen die voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk moest zijn, maar ook een zo volledig mogelijk beeld gaf van alle schatten die het patrimonium van de streek te bieden heeft.»

Uiteindelijk wordt zowat 350 kilometer verkend op het terrein, om dan het definitieve parcours vast te leggen. Het resultaat? Een door en door bestudeerd tracé van 104 km die de stapper veel kan bijbrengen maar hem ook verzekert - en wat is belangrijker na twintig tot vijfentwintig kilometer 'in de benen'? - van een plek om te overnachten, om te eten en eventueel van het openbaar vervoer om terug te keren naar het vertrekpunt. En dat is ingewikkelder dan het lijkt.

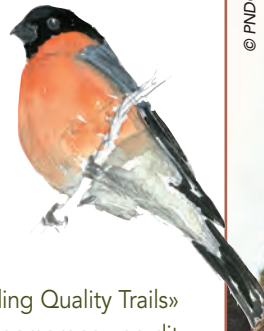

Een keurmerk

De ontwerpers wilden van meet af aan de strenge criteria van de «Leading Quality Trails» toepassen. Dat is de Europese Federatie voor voettochten die aan de oorsprong van dit kwaliteitslabel ligt, in samenwerking met de Duitse trekkersfederatie.

Het bestek legt minimaal 35 % onverharde wegen en maximaal 3 % wegen voor auto's op. En dat is al een hele opgave. Wat het allemaal nog ingewikkelder maakt, is dat elk stuk van 8 km minstens drie verschillende landschappen moet bevatten en de trekkers vier interessante locaties moet serveren (bebouwd, natuurlijk of landschappelijk erfgoed). Bovendien moet elk vertrek- en eindpunt van een etappe minstens twee keer per dag door het openbaar vervoer worden aangedaan. En tot slot moet de bagage kunnen vervoerd worden.

Niet zonder enige trots beklemtonen Claude en Sébastien dat de route waarschijnlijk als tweede in Europa het label zal krijgen. Volgens ons niet meer dan terecht, ze verzetten bergen werk om dit keurmerk in de wacht te kunnen slepen.

All-in met bagagevervoer

De actoren van de toeristische promotie van beide landen zagen al snel het belang van dit project in om het zacht toerisme in hun eigen gebied te bevorderen en het meteen ook meer bekendheid te geven. Maar ook de beroeps van de trektochten en de horeca droegen hun steentje bij. Twee gespecialiseerde touroperators in de uitstippeling van stappersroutes en trekkings brengen hun logistiek in voor de promotie en de commercialisering van de Escapardenne. Het 'Maison de la Randonnée - GTA' (www.gta.be) en Trek Aventure (www.trekaventure.com) zijn dus bevoorrechte partners, net als een aantal hoteluitbaters die de trekkers bagagevervoer of andere prestaties aanbieden (picknickmand,...).

Slotwoord

Escapardenne is goed en wel geboren. Mensen met een passie voor hun streek en die hun kennis dolgraag willen delen met een publiek dat al oren heeft naar hun verhaal, een boeiende route vol afwisseling, instrumenten van hoge kwaliteit zoals de topogids en de bewegwijzering... alle ingrediënten zijn voorhanden voor een geslaagd recept. Trek dus die stapschoenen aan, sla die rugzak om en doe de ogen wijd open.

Ontdek *Escapardenne Eisleck Trail, in avant-première!*

Tijdens het landschappenweekend op 29 en 30 september kunt u een deel van de mooie grenswandeling ontdekken die ontwikkeld werd door het «Parc Naturel des Deux Ourthes» (B) en «La Fondation Hëllef fir d’Natur» (L).

Op 29/09 wandelt u tussen Kautenbach en Munshausen in het Grootertogdom Luxemburg. Tijdens het traject van 21 km door de bossen, ontdekt u het “Schibberch” kasteel, de betoverende vallei van de Irbach en Munschausen bovenop een heuvel. U komt ook door de dorpen Lellingen, Wilwerwiltz en Encherange.

De dag nadien staat er een trektocht van 17 km geprogrammeerd van Nadrin naar La Roche-en-Ardenne langs de Ourthe. Hoogtepunten tijdens deze tocht zijn de Keltische vesting «Le Cheslé», het uitzichtpunt « Les Crestelles », het gehucht Borzée en La Roche, het eindpunt van deze dagtocht.

Als kers op de taart wordt de wandeling begeleid door gepassioneerde mensen uit de streek die u geheimen zullen onthullen.

De deelname is heel democratisch geprijsd: 70 euros voor logies in gite, souper zaterdagavond, ontbijt en picknick zondagmiddag en transport per autobus. Wacht niet te lang om te reserveren want het aantal deelnemers is beperkt.

U kunt ook alleen het zondagse gedeelte wandelen met vervoer terug naar Nadrin.

IN
HET
KORT

Trail:

- parcours van 104 km - 5 etappes van +/- 20 km
- bewegwijzering in de twee richtingen (witte golf op blauwe achtergrond)
- langs het parcours: oriëntatietafels, didactische borden over het erfgoed, overdekte picknickplaatsen en banken.
- Kaart 1/25.000
- Topogids (3 versies FR - NL - D) met beschrijving van elke etappe van Kautenbach tot La Roche-en-Ardenne
- Mobiele apps – gpx (GPS) en gpxm (Smartphone). Speciale website met interactieve gids met interessante plaatsen, logies, restaurants, ...

Luswandelingen:

- 6 parcours 30 km tot 96 km
 - geen bewegwijzering
 - geen topogids
 - 4 kaarten voor de 6 routes – kaarten op 1/25.000 of 1/30.000
 - Mobiele apps – gpx (GPS) en gpxm (Smartphone).
- Ook op website: www.circuits-de-belgique.be

Escapardenne

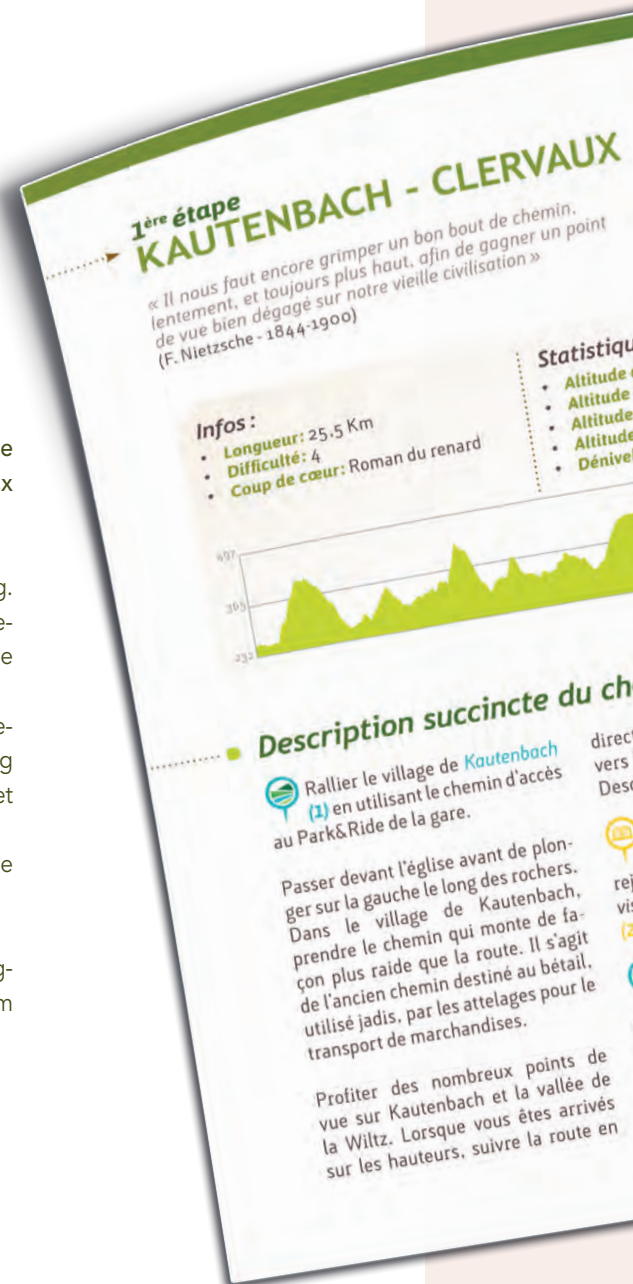
www.escapardenne.eu
info@escapardenne.eu

Natur&ëmwelt - Fondation Hëllef fir d’Natur

www.naturemwelt.lu
c.schiltz@luxnatur.lu

Parc Naturel des Deux Ourthes

www.pndo.be
sebastien.este@pndo.be

Weekend van de
Landschappen
in Belgisch Luxemburg

28-29-30
SEPT 2012

LANDSCHAPPEN
en *SMAKEN*

Toegang tot zowat 50 sites
Vraag het programma aan

■ door **Pascale Ghislain,**
Jacques Cornerotte
en **Pascal Willems**

Eind september nodigt het «Weekend van de Landschappen» zoals elk jaar uit om het authentieke Ardennen op te snuiven en boeiende ontdekkingen te doen. En daar hoort tijdens het jaar 'van de Smaken' ook proeven van heerlijke streekproducten bij...

Schitterende landschappen, heerlijke ontdekkingen, smakelijke uitstapjes,... kortom een wel erg aantrekkelijk programma! Pak de programmakaart, - het onmisbare instrument om van uw Weekend van de landschappen een succes te maken -, en weg bent u! Voor bepaalde animatie is het aantal plaatsen beperkt en moet u dus inschrijven.

De programmakaart is gratis beschikbaar bij de toeristische diensten (Maisons du Tourisme en Syndicats d'initiative) van Belgisch Luxemburg en bij de FTLB op +32(0)84/41 10 11 of info@ftlb.be

Neem ook een kijkje op
www.weekendvandelandschappen.be

© iStockphotos/Use Gagne - La Lorraine Gaumaise - M. Laurent

Vier animaties onder de loep

De boomgaarden van 'Haut de la Vigne', een lust voor het oog

In 1388 werd deze plek, die nu 'Haut de la Vigne' genoemd wordt, aangeduid met de term 'in vinea' (in de wijngaard). In die tijd bestond er inderdaad een lokale wijn die afkomstig was van de wijngaarden op de cuesta's van de Gaume. Deze verdwenen echter in de negentiende eeuw. De weg die naar 'Haut de la Vigne' leidt, loopt langs mooie tuinen die door oude stenen muren omheind zijn. Fraaie uitzichten over de stad en de cuesta's van de Gaume zullen onderweg uw ogen verwennen.

De boomgaarden van appelsapproducent "Verger de Gaume" staan zuidgericht aan de achterkant van de Charmoutiaancuesta (heuvelketen) en leunen aan tegen het bos van Bampont.

In 1900 verlaat Eugène Munaut zijn geboortestreek Normandië en vestigt zich in het stadje in de Gaume. Toen was de Gaume nog volop het land van de boomgaarden en dus ligt het voor de hand dat Eugène er een cidermakerij begint. De zaken draaien goed. De vraag is zo groot dat onze man niet anders kan dan een eigen boomgaard aanleggen. We schrijven dan 1927. Zijn twee zonen zullen de cidermakerij en de boomgaarden verder beheren tot ze in 1970 de ciderproductie stopzetten. Robert legt zich van dan af op zijn eentje toe op groente- en fruitteelt en de productie van rode vruchten.

In 1990 neemt een zoon van Robert het roer van de 'Verger de Gaume' over en legt nu eerder de klemtoon op de handel van fruit en groenten. Het bedrijf kent weer een sterke ontwikkeling. Na rijp beraad beslissen Didier en Robert (die zoonlief een handje blijft helpen) om zelf hun appels te verwerken. Ze installeren dus een supermoderne pers die sinds 2010 de liefhebbers van natuurlijk appelsap zonder bewaarmiddelen erg gelukkig maakt. Het lekkere sap wordt verpakt in cubitainers van vijf liter. De sprankelende blik van Robert spreekt boekdelen. Dit is niet meer of niet minder dan zijn levenswerk.

Weekendanimatie

Na een bezoek aan de "Verger de Gaume" (pers, boomgaarden, gratis appelsap proeven), neemt Michel Rézette u mee om Virton te ontdekken vanaf twee uitkijkpunten over de stad: het bos van Bampont en Haut de la Vigne. De wandeling eindigt met een bezoek aan de slagerij "Caprice sur l'Assiette" waar kan geproefd worden van vleeswaren en de typische Gaumepastei.

Praktisch:

Afspraak op zaterdag en zondag om 14 uur bij "Verger de Gaume", rue Pierrard 24 in Virton.
 • Duur: 2,5 uur • Max. 20 pers.
 • Gratis • In het Frans
 • Reserveren noodzakelijk:
 mtg@soleildegaume.be
 of +32 (0)63/57 89 04
 Org.: Toeristische dienst van Virton
 (Syndicat d'Initiative)

Virton
C4

In de Famenne nodigt het Weekend van de Landschappen uit voor een tweeledige ontdekking: de vallei van de Hédrée in Waha op zaterdag en de Fond des Vaux met de ezel op zondag.

Het geheim recept van de vallei van de Hédrée

De wondermooie vallei van de Hédrée dankt haar naam aan de waterloop die haar uittekent. Dit schilderachtige, bijna verloren, hoekje torent uit boven de zuidelijke heuvelflank, tussen het bovendee van het dorp Waha en de gemeente Nassogne. Op de hoogtes van het dorp Waha ligt het hoogplateau aan de rand van het bos van Labori, één van de toppen van La Calestienne die een prachtig panorama biedt over de bossen van de Famenne en de Condroz, de eerste uitlopers van het Ardense bos en de ongerepte vallei van de Hédrée.

Praktisch:

- zaterdag 29 september
- vrij vertrek tussen 13 en 14 uur aan de romaanse kerk van Waha (niet te missen: de glasramen van Jean-Michel Folon)
- bewegwijzerde route • gratis • duur: 2 1/2 uur • stapschoenen voorzien • in het Frans • inschrijven verplicht op het nummer +32 (0)84/34 53 27 of op infotourisme@marche.be

De vzw Nassogne en het Maison du Tourisme du Pays de Marche et Nassogne bedachten een geheim recept om tijdens deze ludieke gezinswandeling van 6 km door de vallei van de Hédrée te ontrafelen. Elke proef of elk raadsel dat op de bewegwijzerde route wordt opgelost, maakt het geheim recept duidelijker... Met als beloning een verrassende versnapering!

Waha
(Marche-en-Famenne)
B1

De Fond des Vaux met de ezel

De Fond des Vaux ontdekken met een ezel? Dat is pas een goed idee. Deze originele tocht, te voet en op vier poten, wordt georganiseerd door Sonia Boulanger, de voormalige journaliste van de RTBF die nu in haar tearoom streekproducten serveert. De wandeling begint dan ook met een klein streekontbijt in haar nieuwe zaak, «Saveurs d'ici et d'Ailleurs». Vandaar vertrekken de deelnemers met twee ezels die de picknicks en al eens de jonge kinderen dragen. Ze krijgen ook het gezelschap van een gids die honderduit zal vertellen over de Fond des Vaux.

De alweer typische streeklunch wordt onderweg verorberd. Terug in Marche wacht een lekkere pannenkoek met koffie, alweer met de smaak van hier.

Praktisch:

- zondag 30 september
- afspraak om 9.45 uur bij «Saveurs d'ici et d'Ailleurs» (46 Rue du Commerce B-6900 Marche en Famenne)
- vertrek om 10 uur, terug om 15 uur
- wandeling toegankelijk voor kinderen vanaf vijf jaar
- stapschoenen voorzien • inschrijven verplicht op +32 (0)84/32 24 81 – (0)476/20 37 58 (Sonia Boulanger)
- infos@saveursdici.be

Landschappen en smaken van de equinox in Wéris

In het land van de dolmens sloten de vzw «Terre de Durbuy» en de gemeentelijke toeristische dienst een harmonieus huwelijk tussen erfgoed en streekproducten. Het wordt dus een smakelijke herfst, in de voetsporen van onze voorouders-boeren en telers.

De megalieten van Wéris, die machtige stenen silhouetten op het kalkplateau 'La Calestienne', charmeren en zouden al wie erin gelooft als het ware 'hernieuwen'. Deze site is een omweg meer dan waard. Maak gebruik van het weekend van de landschappen om ze van heel dichtbij te bekijken, want dit jaar staan ze extra in de schijnwerpers.

Op 28 september om 17 uur verklaart de toeristische federatie van Belgisch Luxemburg de jaargang 2012 van het weekend van de landschappen voor geopend in Wéris. Aan het Huis van de Megalieten vertrekt een wandeling die de liefhebbers van geschiedenis en gezonde producten naar een heuvel brengt die uitkijkt over het dolmen- en menhirveld. Van deze top, «Thier de Sel» genaamd, laat het uitgestrekte megalietenveld zich graag bewonderen. De gidsen van de vzw geven alle uitleg en deelnemen is gratis. De volgende dagen, 29 en 30, zijn er wandelingen met korte toneelstukjes door plaatselijke acteurs. Ook hier is het vertrekpunt het Huis van de Megalieten. Philippe Bastin zal de teksten die hij voor de gelegenheid schrijft, met veel humor en smakelijke toetsen doorspekken. Dit mooie programma werd voor het weekend van de landschappen 2012 opgebouwd rond het thema van de smaken en de regionale gastronomie. Dus wacht na deze vrolijke uitstap de barbecue op het terras van het Huis van de Megalieten, met een bijhorend streepje live muziek.

Elie, acteur liefhebber.

«Dat acteren heeft mij veel bijgebracht. Tijdens de theaterwandelingen heb ik de geschiedenis en de legendes van mijn streek ontdekt en kon ik dat meteen ook allemaal delen met een publiek van toeristen. Het is een ludieke en originele manier om over ons erfgoed te vertellen. Humor blijft een basiselement in onze korte toneelstukjes die opgebouwd worden rond het uitzonderlijk natuurlijk kader van Wéris»

Equinoxe 2009 © Mme Laval

© «Terre de Durbuy»

Reserveren is noodzakelijk:

- Voor het eetmaal op vrijdag 28 neemt u contact op met de gemeentelijke toeristische dienst op het nummer 086/21 98 68 of via mail: tourisme@durbuy.be.
- De wandeling en de barbecue reserveert u bij het Huis van de Megalieten, +32 (0)86/21 02 19 van 10 tot 19 uur.

Wéris
(Durbuy)
C1

Informatie verzameld
op 15 juli 2012.

01-15/09, 20/10, 03-17/11 Durbuy
Smaakvolle rondleiding

Historische wandeling door het stadje met
proeven van streekproducten. Vertrek om 10u30.
Duur: 2u. Reserveren is noodzakelijk
Prijs: 7€. Toegankelijk voor iedereen.

VVV Durbuy +32(0)86/21 24 28
info@durbuyinfo.be
www.durbuyinfo.be

08/09 Moiricy (Marche-en-Famenne)
Bierwandeling

+/- 5km kennismaking met 6 bieren – Vertrek
tussen 18u. en 20u. Prijs: 13€ (parcours zonder
alcohol 7€.

+32(0)498/30 55 29

09/09 Mirwart (Saint-Hubert)
La Provinciale : trail running 100% natuur

Vertrek om 9u30 - 25km en 46km. Loopwedstrijd
voor kinderen om 10u.

Maison du Tourisme du Pays de Saint-Hubert
+32(0)61/61 30 10 - info@laprovinciale.be
www.laprovinciale.be

09-15/09 Fourneau-Saint-Michel
(Saint-Hubert)

Balade nocturne de 20h à 22h30

Avondwandeling 20u tot 22u30. Inschrijven
noodzakelijk. Familieactiviteit. Max. 15 pers.
Prijs: 4€ - van 5 tot 11j. 2€ - 5 j. gratis
In het donker zijn niet alleen alle katten grijs!
Want in het donker vallen al onze gewone refe-
rentiepunten weg. Met de sterrenhemel als enige
lichtbron ontdekken we nachtelijke mysteries.
Beetje bij beetje spitsen we onze oren, onze
reukzin en waarom niet onze smaakzin ... een
misleidende ervaring maar wel heel leuk!

Christian Dave - +32(0)84/34 59 73
crie@criesthubert.be
www.criesthubert.be

16/09 Mirwart (Saint-Hubert)
Culinair wandeling

Domaine provincial - rue du Vieux Moulin, -
B-6870 Mirwart. Deze wandeling is uitgegroeid
tot een niet te missen evenement in de regio, een
plezier voor zowel natuurliefhebbers als lekker-
bekken. Beleef een ontspannen dag met familie
of vrienden. Jean-Pierre Georin

+32(0)84/36 62 99 - +32(0)473/95 35 61
domaine.mirwart@province.luxembourg.be
www.province.luxembourg.be

PADDENSTOEL

alle zintuigen ontwakent...

02/09 Mirwart (Saint-Hubert)

Vertrek om 9u30 met een paddenstoelen-
wandeling. Om 12u30 de oogst gesorteerd
wordt o.l.v. mycologen. Na een kom
stevige Ardense soep worden de padden-
stoelen geïdentificeerd en gereinigd door
deskundigen. De oogst van de dag wordt
nadien op culinaire wijze bereid en geser-
veerd op een grote snede Ardens brood.
50 pers. max. Prijs: 10€ (- 14 jaar gratis)
Reservatie verplicht.

Domaine provincial de Mirwart
Jean-Pierre Georin - +32(0)84/36 62 99
domaine.mirwart@province.luxembourg.be
www.province.luxembourg.be

09/09 Wibrin (Houffalize)

Ontdek courante paddenstoelensoorten in
de regio van Wibrin. Lekkerbekken opge-
let: er is geen degustatie voorzien. Gids:
Dany Barthélemy Afspraak om 9u30 aan
de kerk van Wibrin. Einde voorzien rond
12u. Inschrijven noodzakelijk. Max 50 pers.

Jean-Claude Joris - +32(0)499/27 96 19
jclaud.joris@gmail.com

16-23/09 Paliseul

Wandeling, pluk en degustatie met
natuurgids.

VVV Paliseul
+32(0)61/28 77 37 - +32(0)478/95 29 65
info@si-paliseul.be
www.si-paliseul.be

16/09 Fourneau Saint-Michel (Saint-Hubert)

Afspraak: CRIE - Fourneau Saint-Michel, 10
- 6870 Fourneau Saint-Michel. Alvorens zich
op het terrein te begeven, zullen Tony Rock en
Olivier Mathot de geheime wereld van de pad-
denstoelen onthullen (belangrijke soorten, nut,
toxiciteit ...).

Het culinaire facet komt niet aan bod.
Van 14u tot 17u Inschrijven noodzakelijk.
Familieactiviteit. Max. 20 pers. per groep.
Prijs: 4 €; 5 tot 11j. : 2 €; - 5j. gratis.

CRIE du Fourneau Saint-Michel
Christian Dave - +32(0)84/34 59 73
crie@criesthubert.be
www.criesthubert.be

16/09 Dochamps (Manhay)
Herfstfeest

Vanaf 10u. Paddenstoelenwandeling met myco-
logen, expo, kinderspeelplaats, muziek, tekenaar,
jachtthoornblazers.

Parc Chlorophylle
José Burgeon
+32(0)84/37 87 74 - +32(0)473/52 49 98
info@parchlorophylle.com
www.parcchlorophylle.com

23/09 Rendeux

"Moulin de Bardonez"

Mr JM Hamoir ou Roger Demaret
+32(0)477/95 73 14 of
+32(0)475/46 78 74
jm.hamoir@skynet.be

wandelingen

Wat zou u ervan vinden, leren en proeven te combineren? Dan zijn de talrijke paddenstoelenuitstappen iets voor u. Onder leiding van een kenner, leert u de heerlijke paddenstoelen, geschenk van Moeder Natuur in dit seizoen, herkennen, plukken en bereiden.

Toch een raadgeving: het aantal plaatsen is vaak beperkt om de kwaliteit van de begeleiding op een hoog peil te houden. Wacht dus niet om in te schrijven. Prettige ontdekkingstocht en smakelijk!

29/09 Tonny (Sainte-Ode)

Vertrek om 9u30 aan Camping Tonny - Tonny, 35 - 6680 Sainte-Ode Wandeling met mycoloog/ natuurgids, sorteren van de pluk, artisanale soep met bospaddenstoelen.

VVV Sainte-Ode - +32(0)61/32 88 01
info@sainte-ode.be
www.sainte-ode.be

29/09 Nassogne

Vertrek om 9u30 aan het Maison de Village. Wandeling met ervaren mycoloogen. Om 13u. picknick (worst/brood barbecue) in het bos en proeverij van de paddenstoelen. Einde van de wandeling om 16u. Te voorzien: wandelschoenen, mandje en mesje. Prijs (picknick, drankje en proeverij inbegrepen): volw. 10€ - 12j. : 5 €. Inschrijven gewenst

VVV Nassogne - D. Dumont
+32(0)84/22 18 81 (après 19h)
infotourisme@marche.be
www.tourisme-marche-nassogne.be

29/09 Poupehan (Bouillon)

Vertrek aan de kerk om 15u. onder begeleiding van François Zabus et de Fabienne Deroose. Proeverij na de wandeling.

VVV Poupehan
iledefaigneul@belgacom.net

30/09 Petitvoir (Neufchâteau)

Vertrek om 9u. en om 14u. aan de vroegere school.

Cercle des Mycologues du Luxembourg belge
+32(0)61/27 91 32

30/09 Martelange

Vertrek om 10u. aan het Maison du Parc naturel. Duur: 2u. Wandeling (1u30) met een ervaren mycoloog, op ontdekking van eekhoorn-tjesbrood, cantharellen en andere heerlijke melkzwammen. Na de wandeling, proeverij en tips voor bereidingen en bewaren. Prijs: 2€. In het Frans. Reserveren noodzakelijk.

Parc naturel de la Haute Sûre Forêt d'Anlier
+32(0)63/45 74 77
laurence@parcnaturel.be
www.parcnaturel.be

07/10 Marcourt (Rendeux)

Vertrek om 13u30 aan de Toeristische dienst - Rue des Martyrs, 25 - B-6987 Marcourt. Wandeling met mycoloogen - Prijs: 3€

RSI Marcourt-Beffe
+32(0)84/47 77 91
info@marcourt-beffe.be
www.marcourt-beffe.be

16/09, 21/10, 18/11, 16/12 Aubange Natuurwandeling (5 km)

Een natuurgids neemt u mee op ontdekking van de rijke natuur en het erfgoed in de streek. Vertrek om 14u30 stipt op de koer van Domaine de Clémarais. Prijs: 3€, gratis -12 j.

VVV Aubange +32(0)63/38 86 54
si-aubange@skynet.be
www.aubange.be

23/09 Fouches (Arlon) Wandeling Randobelgolux (10 km)

14u. Tussen Arlon, Bastogne en het Groot Hertogdom - gratis.

Irène Flamant
+32(0)499/366 145 ou +32(0)63/60 18 90
ireneflamant@yahoo.fr
www.randobelgolux.skyrock.com

23/09 Rencheux (Vielsalm) Smulwandeling in het Salmadal

Wandeling van +/- 10 km met verschillende stopplaatsen om streekproducten te proeven. Prijs: 20€ - kind. 4-10 j.: 10€ - 4j. gratis. Verplichte inschrijving.

VVV Vielsalm +32(0)80/21 50 52
yvette@vielsalm-gouvvy.be
www.vielsalm-gouvvy.be

29-30/09 Luxembourg belge Week-end des Paysages

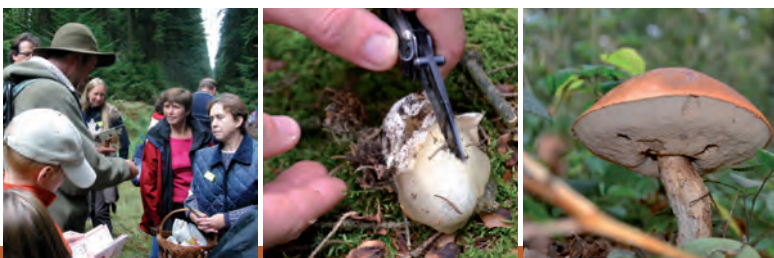
Thema: «Landschappen en Smaken» wandelingen, proeven, animatie in de hele provincie. Zie bladzijde 38.

www.weekenddespaysages.be

13-14/10 Ambly (Nassogne) Wandelen en wijnproeven in het dorp

Maak voor de 7de keer kennis met wijnbouwproducten maar ook met het typische karakter van Ambly. Tijdens een ontspannen wandeling in het gezellige dorpje laten meer dan 20 wijnbouwers u proeven van hun uitstekende wijnen. U kunt er ook lekker eten. Animatie voor kinderen. Het dorp is voor de gelegenheid verkeersvrij.

Stephane Henquinet of Marc Quiryren
+32(0)478/88 16 18 - +32(0)84/21 14 32
marc.quiryren@hotmail.com
www.ambly.net

14/10 Ambly(Nassogne)

«Connivences de vies»

Open tuindag

Rondleidingen in een natuurlijke tuin tussen 10u. en 17u. In deze tuin vinden planten, dieren en mensen hun plaats, logies, eten en welzijn. De tuin heeft een belangrijke plaats in het ecologisch netwerk en het is van belang dat inheemse fauna en flora er thuishoren.

"Connivences de vie" - P. Heymans
+32(0)472/22 92 18 - +32(0)84/22 13 94
connivencesdevies@gmail.com

20-21/10 Saint-Hubert

Weekend van het Hout

Zie bladzijde 16.

VALBOIS +32(0)61/29 30 70
info@valbois.org
www.leweekenddubois.com

11/11 Fourneau Saint-Michel (Saint-Hubert)

Vorming: Hoe gezonde compost maken

Inschrijven noodzakelijk. Max. 20 pers.

Prijs: 20 €

CRIE Fourneau-Saint-Michel
Christian Dave +32(0)84/34 59 73
crie@criesthubert.be
www.criesthubert.be

25/11 Fourneau Saint-Michel(Saint-Hubert)

Jouets de plantes

Groot en klein vinden het reuzefijn om te spelen met drie keer niets ! Wij onthullen enkele technieken voor het maken van mirlitons (fluitjes), katapulten, shakers, blaaspipen en andere objecten die we maken van planten van bij ons. Voor heel de familie !

Inschrijven noodzakelijk. Familieactiviteit. Max. 15 pers. Prijs: 10€/volw.; 5€/kind.

CRIE Fourneau-Saint-Michel
Christian Dave +32(0)84/34 59 73
crie@criesthubert.be
www.criesthubert.be

09/02/2013 Rossignol (Tintigny)

Stage: Kennismaking met wol

Ontdek de kwaliteiten van wol, de verschillende soorten, verschillende toepassingen, eigenschappen, wolkommen, ...

Prijs: 20€/pers. (12 pers max.).

Nge 2000 +32(0)61/61 00 65
laines@nge2000.luxembourg.be
www.ccrf.be

DE "ZATERDAGEN VAN HET ECOCENTRUM" IN GRANDMENIL

De vzw Eco-Centre des Fagnes-Ardenne ging 9 maanden geleden van start en is actief op gebied van ecologisch tuinieren, groente-teelt en ecorenovatie/constructie.

Hun project dat draait rond toeristische ontwikkeling in harmonie met de natuur, viel vorig jaar in de prijzen bij "Tourisme & Innovation", waarmee de toeristische federatie een oproep lanceerde voor vernieuwing.

Concreet organiseert het centrum zaterdagnamiddagen waarop geïnteresseerden kunnen kennismaken met het coherente levensproject van de initiatiefnemers. Tijdens het programma wordt telkens ingegaan op de verwachtingen van elke bezoeker, er wordt uitleg gegeven over de biologische groentetuin die met hulp van dierlijke tractie bewerkt wordt en er gaat ook aandacht naar de ecogite en de omgeving.

De activiteit vindt plaats elke 3de zaterdag van de maand, van mei tot november, van 14 tot 18 uur. 5€ / persoon. Gratis voor leden van het eco-centrum.

Het eco-centrum organiseert verder stages rond bodembewerking (permacultuur, zaaien, bewaren ...), rond ecorenovatie/constructie en rond wolverwerking. Daarnaast staan er ook thema-weekends op het programma.

Eco-centre des fagnes-ardennes asbl
Marie Pirson & Pitou Gillis - Ferme du Mafa
Rue Mafa 14, B-6960 Grandmenil (Manhay)
+32(0)86/45 54 04 - info@ecocentre.be - www.ecocentre.be

WANDEL LICHT EN ONBEZORGD DOOR DE OURTHESTREEK

Wat dacht je van een flinke frisse lucht scheppen doorheen de landschappen en dorpen van de Hoge Ardennen ? Zo'n 220 km wandelwegen in de gemeentes Durbuy, Erezee, Houfalize, Hotton, La Roche-en-Ardenne, Manhay en Rendeux laten je toe om deze regio, die heel wat verrassingen en authenticiteit te bieden heeft, te ontdekken. De plaatselijke GAL (Groupe d'Action Locale) is de initiatiefnemer van deze zachte vorm van toerisme.

De voorgestelde wandelroutes zijn bewegwijzerd en kunnen gedownload worden op GPS en smartphone vanaf 15 september. Er bestaat geen topogids maar na het reserveren ontvang je een kaart met het gedetailleerde parcours dat je gekozen hebt.

Heel het parcours uitlopen is niet nodig, alles is moduleerbaar en afhankelijk van de tijd en de zin die je hebt om te wandelen. De gastheer/vrouw zorgen voor een onbezorgde overnachting, een stevig ontbijt, een picknick voor onderweg en bagagetransport ... geef toe, een verleidelijke formule !

Tijdens het landschappenweekend op 29 en 30 september, (lees p.38) kan je een deel van het parcours inlopen. Opgelet, het aantal wandelaars is beperkt. Inschrijven noodzakelijk vóór 15 september.

Maison du Tourisme d'Ourthe et Aisne

Marie-Christine Noirhomme

Grand rue, 16

B-6940 Barvaux-sur-Ourthe

+32 (0)86/21 35 00

rando@ourthe-et-aisne.be

www.ourthe-et-aisne.be

page facebook :

Ardenne Rando en Ourthe-et-Aisne

MAILS EN BRIEVEN

Kan jij ons een bijzondere wandeling, dorp, restaurant, producent ... aanbevelen ? Wil je beschrijven wat de Ardennen voor jou betekenen ? (rubriek Mijn Ardennen). Schrijf het ons. Wat ook je taal is, je land, je leeftijd,... dit magazine is van jou.

«Zoals jullie ongetwijfeld wel weten, benadruk ik graag het positieve. Het voorbije weekend (mei 2012), had ik een klant in de gite Amandine dankzij "Blik op de Ardennen". (n°0 - 10/2011 - p32). Zij vertelde mij dat ze genoten had van het artikel over onze gite Ambroisie en dat ze daarom bij ons kwam logeren ! Tof toch ! Hartelijk bedankt.»

Chantal Van Pevenage
Ambly

**BA: Een onverwachte re-
tour die ons veel plezier
doet.**

«Het is leuk om via jullie kanaal een reactie te krijgen op mijn artikel in Blik op de Ardennen ! (n°1 - 03/2012 - p6). Natuurlijk heb ik contact opgenomen met de schrijver van de brief. We hadden een lang telefoongesprek en hij was blij om te kunnen praten over Gênes, het dorp waar hij was opgegroeid.

Ook andere lezers hebben mij mondeling laten weten dat zij zich terugvonden in mijn evocatie van de Ardennen.

Het verzamelen van historische gegevens over Gênes krijgt trouwens een nieuwe impuls. Een en andere ideeën staan al in de startblokken.

Dit schrijven om jullie aan te tonen dat Blik op de Ardennen interesses opwekt. Het is de beste stimulans om verder te gaan op deze weg.»

Maurice Petit - Wavre

**BA: Uiteraard doet het ons
plezier dat er zulke uitwis-
selingen ontstaan tussen
de lezers van "Blik op de
Ardennen".**

«Ik apprecieer uw cadeau speciaal, te meer omdat ik het schilderen en mijn provincie in mijn hart draag. Anderzijds, vind ik het tweede nummer "Blik op de Ardennen" een succes, nog interessanter dan de het vorige, ga zo verder!»

AL - Durbuy

**BA: Wij hopen dat ook
de anderen genoten heb-
ben van het boek dat ze
mochten ontvangen na het
terugsturen van de vragen-
lijst (n°0).**

«Na het lezen van uw magazine, had ik direct zin om mijn valies te pakken en naar de Ardennen te rijden. Schitterend, verrassend en mooi.»

MV (Sint Amandsberg)

«Terug van een weekend in de streek van Houffalize, was ik aangenaam verrast over het eerste nummer van "Blik op de Ardennen" Het staat vol met gedetailleerde informatie om deze mooie streek vol groen en rust vanuit een nieuwe invalshoek te bezoeken.»

MM - Jambes

«Ik heb genoten van het eerste nummer "Blik op de Ardennen". Ik ben actief in een wandelgroep en mijn schoonbroer is wielertoerist. Uw uitstapideeën (paden, tuinen, natuurgebieden, flora, fauna, geologie, smaken ...) interesseren mij.»

RH - Ham-sur-Heure

«Ik heb uw magazine ontdekt. Ik vind het interessant omdat ik veel hou van de natuur en aandacht heb voor nuttige initiatieven om deze beschermen. Ik zoek ook wel eens activiteiten die in de regio georganiseerd worden. Jullie magazine komt dus goed van pas !»

EP (Noirefontaine)

«...Dit is echt geweldig. Ik ben een 66-jarige Ardenner en vind mij helemaal terug in uw magazine, doe zo voort. Dertig jaar geleden heb ik met een bootje het Kanaal van Bernistap geëxploreerd Ik heb echt genoten van jullie artikel hierover... succes, ik kijk al uit naar het volgende nummer.»

JF - Houffalize

«Ik wens maar één ding: "lang leve jullie magazine": het is een rariteit: een tijdschrift met afwisselende onderwerpen, aangenaam om te lezen, dat je meevoert naar deze mooie streek en zin geeft om deze te ontdekken.»

ED - Hogne

«Prachtig magazine, interessante artikels, sensationele foto's. Ik krijg hoe langer hoe meer zin om naar jullie mooie streek te komen en misschien er wel te gaan wonen. Bravo aan het redactieteam. Laat het volgende nummer maar vlug komen. Gefeliciteerd !»

VJ

Anizy-le-Chateau-France

regardsdardenne@ftlb.be

Adres van de redactie

Regards d'Ardenne c/o FTLB
 quai de l'Ourthe, 9
 B-6980 La Roche-en-Ardenne
 regardsdardenne@ftlb.be

Officieel orgaan van de Toeristische federatie van Belgisch Luxemburg VZW (FTLB) - Koninklijke maatschappij
 Tel.: +32 (0)84 411 011
 Fax: +32 (0)84 410 439
 info@luxembourg-tourisme.be

Verantwoordelijk uitgever

Sabine Vandermeulen
 Directeur FTLB
 Quai de l'Ourthe, 9
 B-6980 La Roche-en-Ardenne
 D/2012/5046/6

Redactiecomité

Voorzitter: René Collin
 Hoofdredactrice: Anne Segers
 Werken mee aan dit nummer:
 Pascale Ghislain, Pascal Willems,
 Jacques Cornerotte
 Correctie: France Perin, Christiane Dujardin, Marjorie Dumont
 Lay-out: Grafische dienst van de FTLB:
 Sandrine Preud'Homme, Anne Segers,
 Gilles Bissot
 Vertaling: Lingua T -
 FTLB/A.Goris/R.Delaet/L.Valcke
 Coverfoto's: © Quentin Lenel, Nathalie Malmédier, PNDO
 Foto's binnenin (behalve vermeld):
 FTLB/ P.Willems/ A.Segers/ G.Bissot/
 J.Cornerotte/ P.Ghislain.

Oplage: 7000 exemplaren

Gratis

Druk: Imprimerie Centrale (L)

Blik op de Ardennen draagt zorg voor het milieu. Het magazine is gedrukt op papier dat afkomstig is van duurzaam beheerde bossen (FSC) en van gecontroleerde en gecertificeerde loten.

Voor de artikels is enkel hun auteur aansprakelijk. Reproductie, zelfs gedeeltelijk, van artikels en illustraties die in Blik op de Ardennen verschenen, is verboden behoudens voorafgaand akkoord van de redactie.

Met de steun van de Provincie Luxemburg

www.arden-pow-wow.be

Mijn stam in Belgisch Luxemburg

De website voor families :

- De kleine ontdekkertjes (0-3 jaar)
- De avonturiers (3-6 jaar)
- De stoutmoedigen (6-12 jaar)

www.arden-break.be

Ertussenuit in Belgisch Luxemburg

De website voor themaverblijven en goede ideeën à la carte...

www.arden-nature.be

Belgisch Luxemburg, pittig en rustig !

De website voor de natuurliefhebbers, te voet, met de MTB of te paard...

U kunt deze brochures bestellen per post, mail of via www.luxembourg-toerisme.be
 Fédération touristique du Luxembourg belge - quai de l'Ourthe, 9 - B-6980 La Roche-en-Ardenne
 Tel. : +32 (0)84/411 011 - info@ftlb.be

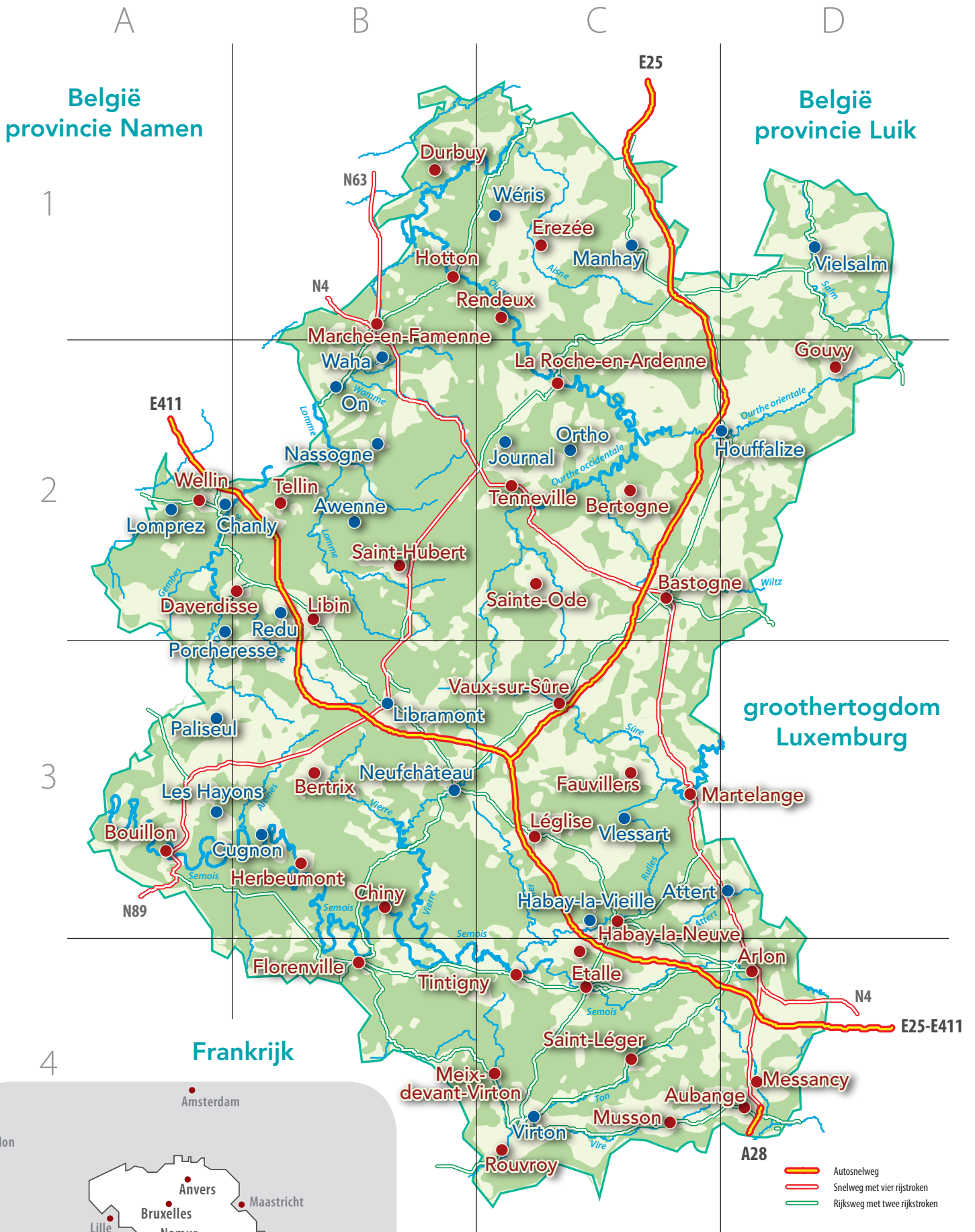
☐ Algemene informatie	☐ Vakantiewoningen en gastenkamers
☐ Hotels	☐ Camping
☐ Beleef het bos seizoen na seizoen	☐ De natuur in galop

Naam : **Voornaam :**

Adres :

E-mail :

Tel :

Op deze kaart vind je de locaties die aan bod komen in de verschillende artikels van dit nummer. Elk artikel heeft een referentiecode (bv. Manhay C1) die het zoeken vergemakkelijkt.

In het volgend nummer...

■ De ondergrondse Ardennen

Zowel toegankelijk van nature (Grotten van Hotton) als door mijnwerkers gegraven (leisteengroeve van Bertrix), de ondergrondse wereld fascineert. Ontmoeting van mensen in het donker.

■ Allen in het zadel!

In het begin van de lente neemt *Blik op de Ardennen* je mee op de fiets door bos en veld. Op de pedalen voor een tocht op de RAVeL en andere groene routes in Belgisch Luxemburg.

■ Mijn mooie tuin

Onze Ardennen zijn gekend voor de bossen, maar ook met onze tuinen mogen we uitpakken. Privé of publiek, ze inspireren en het is er zalig flaneren. Gepassioneerde tuiniers nodigen je uit in hun tuin.

Om de volgende nummers van
Blik op de Ardennen
gratis te ontvangen, stuur ons je
volledige gegevens via de post
of e-mail naar :
regardsdardenne@ftlb.be
of bel op +32 (0)84/411 011

Regards d'Ardenne - FTLB
quai de l'Ourthe, 9
B-6980 La Roche-en-Ardenne